

Broj 40
jul 2021.

BILTEN

EU ZELENI DOGOVOR I IZAZOVI

Naši sagovornici:

Ministarstvo zaštite životne sredine:

Pripreme za implementaciju Zelene agende za Zapadni Balkan

Mihail Rjazanov: *NIS u potpunosti posvećen zaštiti životne sredine*

Danijela Božanić: *Od regiona zavisi da li će biti učesnik ili posmatrač IV industrijske revolucije*

Aleksandar Jovović: *Energetika ne sme da od pokretača postane kočničar razvoja društva*

Marija Jevtić: *Klimatska kriza u senci Covid pandemijske krize*

Uvodnik:

Slobodan Sokolović

Na početku dugog i trnovitog puta

Stručni tekstovi

I.G.Balčin:

Primena Evropskog zelenog dogovora - Geopolitički izazovi i izazovi za članice EU

Aleksandar Nedučin:

Zelena, volim te zeleno - od Montreala do EU

Aktivnosti u kvartalu:

WPC, NNKS, NIS, Srbijagas, LUKOIL

SADRŽAJ

UVODNIK

- 3** Slobodan Sokolović: Na početku dugog i trnovitog puta

INTERVJUI

- 4** Ministarstvo zaštite životne sredine: Pripreme za izradu regionalnog Akcionog plana za implementaciju Zelene agende za Zapadni Balkan
- 7** Mihail Rjazanov: NIS u potpunosti posvećen zaštiti životne sredine
- 12** Mikhail Ryazanov: NIS is fully committed to environmental protection
- 17** Danijela Božanić: Od regiona zavisi da li će biti učesnik ili posmatrač IV industrijske revolucije
- 20** Aleksandar Jovović: Energetika ne sme da od pokretača postane kočničar razvoja društva
- 23** Marija Jevtić: Klimatska kriza u senci Covid pandemijske krize

STRUČNI TEKSTOVI

- 28** I.G.Balčin: Primena Evropskog zelenog dogovora – Geopolitički izazovi i izazovi za članice EU
- 35** Aleksandar Nedučin: Zeleno, volim te zeleno - od Montreala do EU zelenog dogovora

VESTI IZ WPC I NNKS

- 40** WPC: Neiskorišćene rezerve 2.0: Pokretanje rodne ravnoteže u nafti i gasu
- 40** WPC: Untapped Reserves 2.0: Driving Gender Balance in Oil and Gas
- 40** NNKS i Univerzitet za hemiju i tehnologiju partneri u projektu Vlade Češke

NAŠE ČLANICE

- 41** NIS: NIS doneo odluku o isplati dividende - i druge vesti iz kvartala
- 45** SRBIJAGAS: Udeo Srbijagasa u preduzeću „Transportgas Srbija“ u potpunosti se prenosi na Republiku Srbiju – i druge vesti iz kvartala
- 50** LUKOIL: Aktivnosti LUKOIL-a u kvartalu

Na početku dugog i trnovitog puta

Prema Međunarodnoj agenciji za energetiku, industrija nafte i gasa mora da značajno poveća investicije u čistu energiju u 2021. godini, ali to i dalje neće biti dovoljno u ograničavanju opasnog porasta globalne temperature. IEA očekuje da tradicionalne naftne i gasne kompanije povećaju investicije povoljne za klimu na najmanje 4 % CAPEX-a u odnosu na samo 1 % prošle godine. navodi se u izveštaju objavljenom početkom juna. IEA je ranije saopštila da bušenje i razvoj novih naftnih i gasnih polja treba da se zaustavi, kao i obustavi rad rudnika uglja kako bi se ograničilo globalno povećanje temperature.

Ukupno gledano, IEA očekuje da će globalna ulaganja u obnovljive izvore energije, uključujući solarnu energiju i vetar, iznositi oko 70 odsto novih kapaciteta i da će ukupna ulaganja u energetiku dostići 1,9 triliona dolara u 2021.

Najveće svetske državne naftne kompanije odbacile su pozive na brzi zaokret u potrošnji nafte i gasa, upozoravajući da bi male investicije u proizvodnji nafte i gasa ugrozile globalnu ekonomiju.

Ako bi svet sledio kontroverznu mapu puta Međunarodne agencije za energetiku, u kojoj se navodi da ulaganje u nova polja treba odmah da prestanu da bi se postigla neto nulta emisija ugljenika do 2050. godine, "cena nafte će ići na preko 200 dolara", rekao je potpredsednik ruske vlade Aleksandar Novak.

Njegova upozorenja potvrdili su i ministri energetike Katara i Saudijske Arabije, koji navode da će nastaviti da povećavaju kapacitete svojih postrojenja za naftu i gas i upozorili druge na posledice koji će na globalnu ekonomiju izazvati prestanak investicija u istraživanje i otvaranje novih naftnih i gasnih nalazišta.

"Euforija" oko prelaska na čistu energiju je "opasna", izjavio je katarski ministar energetike Saad Šerida al Kaabi na Međunarodnom ekonomskom forumu u Sankt Peterburgu. Ministar energetike Saudijske Arabije princ Abdulaziz bin Salman već je odbacio mapu puta IEA, koja bi ograničila prosečno povećanje globalnih temperatura na 1,5 Celzijusa, nazivajući to "la-la-land" scenarijem.

"Teško je prognozirati da li će te najave biti i ostvarene, posebno imajući u vidu činjenicu da je potrebno obezbediti globalni ekonomski rast nakon pandemije čije smo posledice svi osetili, a što nije moguće bez energenata po povoljnim cenama" smatra Mihail Rjazanov direktor Funkcije za HSE NIS-a čiji intervju za Bilten NNKS objavljujemo u ovom broju.

Što se tiče Srbije, prenosimo odgovore Ministarstva zaštite životne sredine Vlade Srbije na pitanja redakcije Biltena.

Ovaj broj posvećujemo i spektru pogleda domaćih eksperata o poziciji Srbije u procesima zelene tranzicije Evropskog tržišta i pokušavamo da identifikujemo potencijalne ili realne zamke tog procesa, smatrajući da je to najveći izazov za privredni razvoj i tržište Srbije.

Prof. Jovović sa Mašinskog fakulteta Beograd smatra da „Svaka od zemalja koja ne želi da razume da je Zelena agenda šansa za integrisanje Zapadnog Balkana u EU lanac snabdevanja, održivu poljoprivredu i proizvodnju hrane i potpuno smanjenje zagađenja, a time i za značajno podizanje kvaliteta života i zdravlja svojih građana, je ili glupa, ili sama sebi neprijatelj... Pri tome Zelena agenda nije moranje, prisila, ali jeste uslov za učešće u civilizacijskom iskoraku“...

Slično mišljenje iznosi i sagovornica Božanić, ekspert za klimatske promene: ..."Suštinski problem jeste i pogrešno predstavljanje zahteva Zelenog dogovora kao prinude EU, koju treba izbeći opravdavajući to korišćenjem uglja kao jedinim načinom obezbeđenja energetske sigurnosti" ...

Prof. Marija Jevtić ocenjuje da nas posle pandemijske krize očekuje kriza klimatskih promena koja će između 2030. i 2050. godine da izazove 250.000 dodatnih smrtnih slučajeva godišnje. Ona naglašava da je poražavajuće da su energetske izvori koji preovladavaju na Zapadnom Balkanu drvo, ugalj, derivati nafte, ujedno i glavni izvori zagađenja vazduha koje direktno ugrožava zdravlje stanovništva.

Donosimo i dva stručna teksta koji se bave rizicima EU zelenog dogovora i kratkim prikazom istorije zelenih protokola i sporazuma.

INTERVJU: Ministarstvo zaštite životne sredine

Pripreme za implementaciju Zelene agende za Zapadni Balkan

Srbija je u procesu usklađivanja važećeg strateškog okvira u sektoru zaštite životne sredine sa ciljevima Evropskog zelenog dogovora kojim su definisani ciljevi razvoja i zelene tranzicije, kažu u Ministarstvu zaštite životne sredine odgovarajući na pitanja redakcije kvartalnog Biltena Nacionalnog naftnog komiteta Srbije. U Ministarstvu ističu da će, preko Radne grupe za implementaciju ciljeva Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, koordinirati čitav proces.

Priredio: Vladimir Spasić

**Министарство заштите
животне средине**

BILTEN NNKS WPC: Kakav je uticaj Evropskog zelenog dogovora na Srbiju kao zemlju kandidata za članstvo u EU?

MINISTARSTVO: Srbija kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, mora da sledi njenu politiku u oblasti zaštite životne sredine, a jedan od strateških dokumenata je i Evropski zeleni dogovor (European Green Deal), koji predstavlja smernicu za kreiranje politike. Evropski zeleni dogovor pruža rešenja kada je reč o izazovima u oblasti životne sredine i klimatskih promena i predstavlja novu strategiju rasta koja nastoji da EU transformiše u pravedno i prosperitetno društvo sa modernom, konkurentnom privredom zasnovanom na efikasnoj potrošnji resursa. Ministarstvo zaštite životne sredine je u procesu unapređenja i usklađivanja

postojećeg strateškog okvira u oblasti zaštite životne sredine sa ciljevima Evropskog zelenog dogovora kojim su definisani budući ciljevi razvoja i zelene tranzicije.

BILTEN NNKS WPC: Zelena agenda za Zapadni Balkan predviđena je u okviru Evropskog zelenog dogovora. Šta predviđa Zelena agenda kada je reč o Srbiji?

MINISTARSTVO: Zelena agenda za Zapadni Balkan predstavlja mogućnost da se više pažnje posveti pitanjima životne sredine, da se ostvari bolja saradnja različitih sektora i da se raspolože sa više resursa. Potpisivanjem Deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, Srbija je zajedno sa ekonomijama Zapadnog Balkana izrazila posvećenost sprovođenju aktivnosti u oblasti pet stubova Zelene agende:

(1) klimatska akcija koja uključuje dekarbonizaciju, energetiku i mobilnost; (2) cirkularna ekonomija koja se posebno bavi otpadom, recikliranjem, održivom proizvodnjom i efikasnim korišćenjem resursa; (3) biodiverzitet, čiji je cilj zaštita i obnavljanje prirodnog bogatstva regiona; (4) borba protiv zagađenja vazduha, vode i zemljišta i (5) održivi prehrambeni sistemi i ruralne oblasti.

BILTEN NNKS WPC: Srbija je potpisala Sofijsku deklaraciju o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan. Koje obaveze je prihvatila potpisivanjem ove Deklaracije – uvođenje takse na emisije ugljen dioksida, uvođenje tržišnih modela za podsticanje obnovljivih izvora energije, postupno ukidanje subvencija za ugalj, usklađivanje propisa sa Klimatskim zakonom EU?

MINISTARSTVO: Nakon potpisivanja Deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, u cilju što bolje pripreme za izradu regionalnog Akcionog plana za njenu implementaciju, Ministarstvo zaštite životne sredine izradilo je preliminarnu analizu ciljeva za svaki od pet stubova Zelene agende u kojoj su navedene obaveze, a zatim za svaku od tih obaveza identifikovane nadležne institucije, mere/aktivnosti, koje je potrebno preduzeti, rokovi, ali i izazovi sa kojima će se Republika Srbija suočiti tokom sprovođenja obaveza iz Zelene agende. Ministarstvo će, preko Radne grupe za implementaciju ciljeva Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan koordinirati čitav proces.

U Srbiji je 18. marta ove godine usvojen Zakon o klimatskim promenama kojim će se uspostaviti sistem smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte. Usvajanje predstavlja jedan od najvažnijih koraka u ispunjavanju obaveza u procesu pristupanja EU.

Iz njega treba da proisteknu Strategija niskougljeničnog razvoja sa akcionim planom i Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove. Cilj Zakona je i uspostavljanje mehanizama za ispunjenje međunarodnih obaveza (prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime i Sporazum iz Pariza), kao i usklađivanje sa zahtevima relevantnog evropskog klimatskog zakonodavstva.

BILTEN NNKS WPC: Da li postoje procene o ulaganjima neophodnim da bi se ispunile obaveze Srbije u vezi sa Sofijskom deklaracijom? Ako postoje, kolika su ta ulaganja?

MINISTARSTVO: Još ne postoje procene o neophodnim ulaganjima da bi se ispunile obaveze Srbije u vezi sa Sofijskom deklaracijom. Višegodišnji investicioni finansijski plan, koji predstavlja aneks Pregovaračke pozicije za Poglavlje 27, procenjuje da ulaganje samo u sektor voda i sektor upravljanja otpadom može dostići oko 7,5 milijardi evra.

BILTEN NNKS WPC: Evropska komisija je predstavila i Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan čiji su sastavni deo i Smernice za Zelenu agendu za Zapadni Balkan. Kako će funkcionisati ovaj plan? Ima li Srbija projekte koji bi mogli da se finansiraju iz ovog Plana?

MINISTARSTVO: Ekonomskim i investicionim planom predviđena je podrška projektima sprovođenja investicionog programa za zaštitu životne sredine u Srbiji koji će obuhvatiti projekte modernizacije postrojenja za tretman otpadnih voda u velikim gradovima i gradovima srednje veličine. Podrška uspostavljanja integrisanog regionalnog sistema upravljanja otpadom i podrška u uspostavljanju odgovarajućih sistema za monitoring vazduha i vode i mera za sprečavanje zagađenja. Prioriteti Ekonomskog i investicionog plana u skladu su sa prioritetima utvrđenim u Pregovaračkoj poziciji i pratećim dokumentima, pre svega, relevantnim Specifičnim planovima za implementaciju određenih direktiva i Višegodišnjim investicionim finansijskim planom. Planirani projekti doprineće procesu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa pravnim poretkom EU u oblasti zaštite životne sredine (Poglavlje 27).

Osim Nove metodologije, transpozicije i implementacije EU propisa u samom Poglavlju, tokom narednih pet godina proces će biti

usmeravan i Ekonomskim i investicionim planom za Zapadni Balkan i Zelenom agendom.

BILTEN NNKS WPC: Šta u stvari predstavljaju Smernice za Zelenu agendu za Zapadni Balkan? Koja su glavna ograničenja za sprovođenje ovih Smernica?

MINISTARSTVO: Smernice, usvojene od strane Evropske komisije, opisuju delovanja povezana sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan koja su obuhvaćena saopštenjem o Ekonomskom i investicionom planu za Zapadni Balkan. Digitalizacija će biti ključni pokretač pet stubova u skladu sa konceptom dvostruke zelene i digitalne tranzicije. Ciljevima ovih stubova treba težiti konkretnim delovanjem i podržavati mehanizmima i finansijskim instrumentima koji su usmereni da onеспособe negativan uticaj na životnu sredinu i zdravlje građana.

Industrija ima zadatak da ovim zahtevima pristupi tako da se u dužem vremenskom periodu omogući odgovoran odnos prema životnoj sredini, a to je jedino moguće uz pomoć države. Nerealno je očekivati promene u kratkom vremenskom roku jer je određenim industrijskim granama potreban duži period za prilagođavanje.

INTERVJU: Mihail Rjazanov, direktor Funkcije za HSE NIS-a

NIS u potpunosti posvećen zaštiti životne sredine

NIS je od 2009. godine u projekte zaštite životne sredine investirao oko 120 miliona evra. Reč je o projektima koji nemaju nikakav direktan uticaj na naše finansijske rezultate, već isključivo o aktivnostima koje su unapredile stanje životne sredine i koje su realizovane u svim oblastima poslovanja NIS-a. Pored toga, NIS realizuje i brojne poslovne projekte, koji imaju značajan uticaj na unapređenje zaštite životne sredine, ističe Mihail Rjazanov, direktor Funkcije za HSE NIS-a.

BILTEN NNKS-WPC: Green Deal (Zeleni dogovor) je deo strategije EU komisije za sprovođenje Programa Ujedinjenih nacija do 2030. i ciljeva održivog razvoja. Kako vidite uticaj EU Green Deal-a na poslovanje naftnih kompanija?

MIHAIL RJAZANOV: Pre svega, želim da istaknem da je naftna industrija na svojevrsnoj prekretnici. Tome nisu uzrok samo naponi da se doprinese smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte i uspore klimatske promene, već i ubrzani tehnološki napredak, nove tehnologije poput električnih automobila, sve viša očekivanja potrošača i veoma jaka konkurencija. Na naš sektor snažno utiču i neplanirani događaji, poput pandemije COVID-19, koja je temeljno uzdrmala globalnu privredu. Istovremeno, menja se i zakonska regulativa i sve su izričitiji zahtevi da se smanje emisije gasova u atmosferu. Sve navedeno ima značajan uticaj na poslovanje naftne industrije. Zelena energetika je sada globalni trend i značajan deo kompanija iz našeg sektora objavio je da im je cilj nula emisija do 2050. godine. Teško je prognozirati da li će te najave biti i ostvarene, posebno imajući u vidu činjenicu da je potrebno obezbediti globalni ekonomski rast nakon pandemije čije smo posledice svi osetili, a što nije moguće bez energenata po povoljnim cenama. Ono što mi u NIS-u možemo da kažemo jeste da je

naša kompanija u potpunosti posvećena zaštiti životne sredine. O tome najbolje svedoče podaci – NIS je od 2009. godine u projekte zaštite životne sredine investirao oko 120 miliona evra. Reč je o projektima koji nemaju nikakav direktan uticaj na naše finansijske rezultate, već isključivo o aktivnostima koje su unapredile stanje životne sredine i koje su realizovane u svim oblastima poslovanja NIS-a. Pored toga, NIS realizuje i brojne poslovne projekte, koji imaju značajan uticaj na unapređenje zaštite životne sredine.

Dobar primer za to je postrojenje za duboku preradu u Rafineriji nafte Pančevo, vredno više od 300 miliona evra, koje je u rad pušteno prošle godine. Pored veće količine tržišno najvrednijih goriva i novog proizvoda, naftnog koksa, ovo postrojenje donosi i značajne ekološke efekte. Pre svega, to je prestanak proizvodnje mazuta sa visokim procentom

sumpora i smanjenje emisija sumpor-dioksida za 98,8 odsto, kao i smanjenje emisije praškastih materija za više od 50 odsto i azotnih oksida za 9,8 odsto.

Zaštita životne sredine je jako bitan deo svakog našeg biznis procesa. Pre početka svakog projekta vrši se procena uticaja na životnu sredinu. Takođe, radimo stalni monitoring emisija i uticaja naše proizvodne delatnosti na sredinu.

separatora, ugradnja podzemnih rezervoara sa dvostrukim plaštom, ugradnja sistema za povrat benzinskih para na benzinskim stanicama). NIS, takođe, na svojim benzinskim stanicama razvija maloprodaju komprimovanog prirodnog gasa (CNG), koji se proizvodi na polju Ostrovo. Takođe, na našim digitalnim maloprodajnim objektima na autoputevima u Srbiji postavili smo i punjače za električne automobile.

Ekološki projekti realizovani su u svim biznis oblastima NIS-a. U Bloku Istraživanje i proizvodnja do sada je prvobitnoj nameni - zemljištu za poljoprivrednu proizvodnju, vraćena površina od oko 16 ha. Među najznačajnijim projektima u Naftnim servisima su izgradnja Deponije otpadne isplake Novo Miloševo, projekat "Suve lokacije" i izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadne vode. U Bloku Promet realizovani su brojni projekti zaštite vode, zemljišta i vazduha (ugradnja

Najviše ulaganja realizovali smo u Rafineriji nafte Pančevo. Među njima su rekonstrukcija FCC, modernizacija auto i železničkog punilišta, rekonstrukcija Dunavskog pristaništa koja je omogućila otpremu derivata po najmodernijim ekološkim i tehničkim standardima. Tu su još i izgradnja postrojenja za poliranje kondenzata, čime je zahvatanje vode iz Dunava smanjeno za oko 40 odsto i izgradnja postrojenja za regeneraciju istrošene sumporne kiseline. Sa ponosom ističemo

da je Rafinerija u Pančevu prvo energetska postrojenje u Republici Srbiji koje je dobilo IPPC dozvolu kojom se potvrđuje da su svi proizvodni procesi u skladu sa domaćim i evropskim ekološkim standardima. Ali, to nije samo priznanje, već i obaveza da nastavimo sa unapređenjem zaštite životne sredine i za NIS će to i nadalje biti jedan od prioriteta.

BILTEN NNKS-WPC: Prema objavljenoj Sofijskoj deklaraciji (novembar 2020. godine), očekuje se ubrzano pristupanje zemalja Zapadnog Balkana šemi trgovanja emisijama EU (EU Emissions Trading Scheme). Kakav uticaj na poslovanje NIS može da ima primena ovog instrumenta u cilju dekarbonizacije regiona?

MIHAIL RJAZANOV: U 2020. godini u NIS-u su nastavljene aktivnosti u cilju pripreme za buduće obaveze iz oblasti klimatskih promena i trgovine emisijama gasova sa efektom staklene bašte (GHG). Izrađena je „Studija definisanja mera i aktivnosti potrebnih za kvantitativno određivanje i proračun emisija GHG i godišnji izveštaj o emisijama GHG“, (tzv. „Carbon footprint“) za 2019. godinu. U okviru saradnje sa Ministarstvom zaštite životne sredine i Ministarstvom rudarstva i energetike izrađena su tri Specifična plana za primenu Direktiva EU (DSIP-ovi): Smanjenje sadržaja sumpora u gorivima, kvalitet goriva i direktiva VOC Petrol (Iakoisparljivi ugljovodonicu).

Kvantifikacija emisija GHG, odnosno takozvani „Carbon footprint“ kompanije, predstavlja ukupne emisije GHG koje nastaju iz proizvodnih i tehničko-tehnoloških aktivnosti u svim organizacionim delovima kompanije. Izrađen je „Carbon footprint“ za 2019. i 2020. godinu za ceo NIS i zavisna društva. Prikazuju se kao: emisije opsega 1, odnosno direktne emisije GHG – emisije iz svih postrojenja za sagorevanje (stacionarnih postrojenja), emisije iz mobilnih izvora, procesne emisije, emisije od ispuštanja i fugalne emisije. Zatim, tu su emisije

opsega 2 - indirektna emisija od potrošene električne i toplotne energije na nivou kompanije, kao i emisije opsega 3, odnosno indirektna emisija od proizvoda plasiranih na tržište za koje kompanija ne vrši proračun. NIS je započeo objavljivanje podataka o emisijama GHG u Izveštaju o održivom razvoju za 2017. godinu, kada su prikazane direktne emisije opsega 1 za postrojenja koja ispunjavaju uslove da budu deo EU ETS sistema, a o indirektnim emisijama opsega 2 u 2019. godini.

U želji da dodatno doprinese smanjenju emisije gasova, NIS je na osam lokacija u Srbiji na naftnim i gasnim poljima izgradio male elektrane za proizvodnju električne energije i male elektrane za proizvodnju električne i toplotne energije. U ovim postrojenjima se za proizvodnju koristi gas koji ranije nije bio upotrebljen, čime se izbegava sagorevanje rastvorenog gasa na baklji. Proizvodnju struje iz gasa NIS je 2019. godine započeo i na gasnom polju Žombolj u Rumuniji, što je prvi takav projekat van granica Srbije. I u 2020. godini nastavljena je realizacija projekta utiskivanja CO2 izdvojenog na Aminskom postrojenju u Pogonu za pripremu nafte i gasa u Elemiru u ležište Rusanda čime se takođe smanjuju štetne emisije. NIS trenutno u partnerstvu sa „Gasprom energoholdingom“ gradi termoelektanu-toplanu Pančevo u kojoj će se na ekološki prihvatljiviji način – iz prirodnog gasa, proizvoditi toplotna i električna energija. Kada budemo pustili u rad TE-TO Pančevo, što se očekuje tokom godine, to će takođe doprineti smanjenju emisija, jer će ova termoelektana-toplana, u koju će biti uloženo oko 180 miliona evra, trošiti samo prirodni gas. Dakle, želim da istaknem, NIS daje svoj doprinos zaustavljanju klimatskih promena i to će nastaviti da čini i nadalje.

BILTEN NNKS-WPC: NIS se ocenjuje kao jedna od društveno najodgovornijih kompanija u Srbiji. Koje najvažnije probleme u upravljanju zaštitom životne sredine prepoznajete u NIS-u?

MIHAIL RJAZANOV: Zaštita životne sredine je naš prioritet, ali i cilj na kom predano rade naši zaposleni kroz volonterske aktivnosti. U NIS-u je u toku izrada Strategije zaštite životne sredine, krovnog dokumenta koji će biti deo biznis strategije kompanije. U njoj će, praktično, biti postavljeni ciljevi u oblasti smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i ova strategija će definitivno uticati na naše poslovanje. U narednom periodu doći će do intenziviranja projekata iz oblasti energetske efikasnosti, iz oblasti obnovljivih izvora energije, malih elektrana, utiskivanja CO₂, razvoja pilot projekata – sve to je nova faza u razvoju NIS-a. Za nas zaštita životne sredine podrazumeva održivo korišćenje prirodnih resursa, ali i praćenje svih aktivnosti koje mogu imati negativan uticaj na životnu sredinu. Naši osnovni ciljevi iz oblasti zaštite životne sredine su usmereni na poštovanje svih propisa koji se odnose na vazduh, vodu i zemljište; što manje generisanje, veći stepen reciklaže i zbrinjavanje nastalog otpada, realizaciju monitoringa stanja životne sredine u propisanom obimu i dinamici, a posebno očuvanje biodiverziteta u područjima u kojima poslujemo.

Takođe, učestvujemo u akcijama uređenja prirode i sakupljanja otpada, razvrstavamo otpad koji predstavlja sekundarne sirovine i ličnim primerom promovišemo opredeljenje ka zaštiti životne sredine u kojoj radimo i živimo. Kompanija aktivno promovise i podržava zaposlene u akcijama koje doprinose zaštiti životne sredine. Naš Klub volontera zaista je veoma aktivan, mnogo su uradili na uređenju i čišćenju Nacionalnog parka Fruška gora, na sanaciji i uređenju lokacija u Pančevu i još nekoliko lokacija, poput Botaničke bašte u Beogradu. Planiramo u budućnosti još takvih akcija.

Zaštita životne sredine je, naravno, direktno vezana i za proces proizvodnje, tako da često držimo seminare i radionice sa ciljem da dostignemo proaktivni nivo HSE kulture. U okviru tih napora realizujemo treninge za rukovodioce i operatere,

organizujemo koučing lidera, preduzimamo aktivnosti na formiranju timova za upravljanje programom unapređenja HSE kulture – kulture bezbednosti na radu. I u narednom periodu NIS će ostati posvećen sprovođenju ovih napora.

Naravno, HSE kultura može se podići na viši nivo samo putem ulaganja. Ona nisu mala, ali su isplativa, jer je samo bezbedna i ekološki opredeljena proizvodnja dugoročno održiva.

BILTEN NNKS-WPC: Cirkularna ekonomija je važan program EU Green Deal-a. Da li NIS planira neke programe koji se odnose na cirkularnu ekonomiju?

MIHAIL RJAZANOV: Cirkularna ekonomija snažno utiče na naftnu industriju, a to će se i nastaviti pronalaženjem novih i inovativnih načina upravljanja otpadom, energetskom potrošnjom i proizvodnjom. Na naftnim kompanijama je da iskoriste ove mogućnosti, jer će na taj način ojačati svoju poziciju za profit na tržištu, a sem evidentnih ušteda u energiji i materijalu, smanjenjem otpada u naftnom sektoru veliki dobitnik je i zaštita životne sredine.

U Srbiji, NIS kao jedina kompanija koja se bavi istraživanjem i proizvodnjom nafte i gasa, prednjači u oblasti održive proizvodnje i reciklaže u poslovanju i uvodi dobre prakse, kao što je, na primer, izgradnja kogeneracijskih postrojenja o kojima smo već govorili.

Takođe, primenjujemo i savremenu ekološku metodu bušenja na naftnim poljima primenom principa „suvih lokacija“ koju koriste i vodeće svetske naftne i servisne kompanije.

Zahvaljujući savremenoj metodi koju primenjujemo, materijal dobijen prilikom bušenja se reciklira na licu mesta tako što se razdvaja na deo koji se ponovo koristi za bušenje na novim bušotinama i deo koji predstavlja otpad i odnosi se na deponiju gde se lageruje prema svetskim standardima. Ovaj model bušenja zadovoljava najstrože ekološke standarde.

U pitanju je zatvoren sistem koji omogućava maksimalnu zaštitu tla od zagađenja i ujedno pridržavanje najstrožih standarda sa aspekta zaštite životne sredine. Takođe, to se odrazilo i na bezbednost zaposlenih i poboljšanje njihovih uslova rada na terenu. Jednom rečju, ovim sistemom obezbedili smo kvalitetnije, efikasnije, ekonomičnije i bezbednije izvođenje procesa bušenja.

U 2020. godini sproveli smo i program mera za povećanje energetske efikasnosti i na taj način uštedeli 291 milion dinara. Primenom ovakvih metoda u Srbiji želimo da svoje poslovanje uskladimo sa najvišim svetskim standardima, ali i da doprinesemo unapređenju zaštite životne sredine, što nam je jedan od prioriteta u svim biznis procesima.

BIOGRAFIJA

Mihail Rjanzanov rođen je 6. aprila 1969. godine. Državni Vladimirski tehnički univerzitet smer građevinski inženjer završio je 1995. godine. Zatim je 1997. godine završio Moskovski univerzitet humanitarnih nauka, smer jurisprudencija (pravna nauka). Tokom 2009. godine stekao je diplomu Stokholmske škole ekonomije u Rusiji. Do 2000. godine radio je u oblasti prava. Od 2000. godine postaje konsultant u kompaniji „Dipon“ (DuPont) po pitanjima formiranja sistema upravljanja HSE. Od 2005. godine nalazi se na čelu oblasti za HSE u velikim rudarsko-metalurškim kompanijama Rusije i Ukrajine (Severstalj-Resurs (Rusija), DTEK (Ukrajina), Alrosa (Rusija)). Od januara 2020. godine direktor je Funkcije za HSE u kompaniji NIS.

INTERVIEW: Mikhail Ryazanov, Director of the HSE Function, NIS

NIS is fully committed to environmental protection

Our company is fully committed to environmental protection. Facts corroborate this: since 2009, NIS has invested around EUR 120 million in environmental projects. The projects in question have no direct impact on our financial results; they specifically targeted environmental improvements and were implemented across all business areas of NIS. Besides, NIS is undertaking a range of business projects with a significant positive impact on the environment, says Mikhail Ryazanov, Director of the HSE Function, NIS.

SNPC-WPC: Green Deal is a part of the EU Commission's strategy of implementation of the UN's 2030 program and sustainable development goals. How do you see the impact of the EU Green Deal on oil companies' business and operations?

MIKHAIL RYAZANOV: To begin with, I would like to point out that oil industry is now at a turning point. This is not only caused by an effort to contribute to reduction of greenhouse gas emissions and curb climate changes; accelerated technological advances, new technologies, like electric vehicles, ever growing consumer expectations and relentless competition have had a role to play, too. Our sector is always hit hard by emergencies like the pandemic of COVID-19 which shook the global economy to the core. At the same time, legal framework has been changing, too, gravitating towards increasingly vocal requirements to cut down atmospheric emissions. All these factors have a significant impact on oil business. Green energy has morphed into a global trend, and many oil companies have pledged to reach zero emissions by 2050. It is difficult to forecast if these pledges turn into reality particularly bearing in mind the need to re-start the global economic growth after this pandemic with far-reaching consequences, which is hardly possible without affordable energy.

What we here at NIS can say is that our company is fully committed to environmental protection. Facts corroborate this: since 2009, NIS has invested around EUR 120 million in environmental projects. The projects in question have no direct impact on our financial results; they specifically targeted environmental improvements and were implemented across all business areas of NIS. Besides, NIS is undertaking a range of business projects with a significant positive impact on the environment. Delayed coking unit, a project

implemented in the Pancevo oil Refinery and worth over EUR 300 million, illustrates this point: in addition to increased production of highly valuable fuels and the start of domestic production of petroleum coke, a new product, this production facility delivers considerable environmental effects.

First of all, it means terminating the production of high-sulfur fuel oil thus reducing sulfur dioxide emissions by 98.8 per cent, reducing emissions of particulate matters by over 50 per cent and nitrogen oxides by 9.8 per cent.

Environmental protection is a crucial part of all business processes of the company. Prior to launching a project, we conduct an Environmental Impact Assessment (EIA). Besides, constant monitoring of emissions and production impacts on the environment is put in place. Ecology-oriented projects are implemented across all lines of our business. The Exploration and Production Block has so far returned around 16 ha of land to its original purpose - land for agricultural production.

The most prominent projects of the Oilfield Services include construction of the Novo Milosevo waste landfill, implementation of the “Dry locations” project and construction of wastewater treatment facilities. The Sales and Distribution Block has pursued a wide range of projects in the area of water, land and air protection (installation of separators, installation of underground tanks with double shell, installation of vapour recovery units (VRU) at petrol stations). Moreover, NIS is working towards ramping up the sales of compressed natural gas (CNG) produced at company’s Ostrovo field across its retail network. Furthermore, we have put in place chargers for electric vehicles on our digital retail facilities on Serbia’s highways.

Our oil refinery in Pancevo has received the most significant investments. These include reconstruction of FCC, modernization of truck and rail loading stations, reconstruction of the Danube jetty which enabled dispatch of petroleum products in accordance with the most up-to-date environmental and technical standards. There is also the construction of a condensate polishing plant, which reduces the intake of water from the Danube by about 40 per cent, and the construction of a plant for the regeneration of spent sulfuric acid. We take special pride in the fact that the Pancevo oil Refinery is the first energy facility in the Republic of Serbia to have received the IPPC permit confirming that all production processes comply with national and European ecological standards. An important recognition of our commitments, it is also a powerful obligation to relentlessly pursue our environmental protection effort, which remains high on our agenda.

SNPC-WPC: According to the Sofia declaration that was recently published (November 2020), we can expect accelerated accession of the Western Balkans countries to the EU Emissions Trading Scheme (ETS). Is this tool designed to decarbonize the region going to have any impact on NIS business operations, and in what way?

MIKHAIL RYAZANOV: In 2020 NIS continued its work to lay the groundwork for meeting future obligations related to climate change and greenhouse gas emissions (GHG) trading schemes. We prepared “The study to define measures and activities required for quantification and calculation of GHG emissions and annual report on GHG emissions” (the so-called “Carbon footprint”) for 2019. In cooperation with the Ministry for Environmental Protection and the Ministry for Mining and Energy, three EU Directive Specific Implementation Plans (DSIP) were drafted: reduction of sulfur content in fuel, fuel quality and VOC Petrol directive (volatile hydrocarbons).

Quantification of GHG emissions, i.e. company's carbon footprint, represents total emissions of greenhouse gases that result from production, technical and technological activities throughout all organizational units of a company. We developed carbon footprint for 2019 and 2020 for NIS and its subsidiaries. Emissions are reported as Scope 1, direct emissions of GHG - emissions from all combustion plants (stationary plants), emissions from mobile sources, process emissions, emissions from discharge and fugitive emissions. These are followed by Scope 2 emissions – indirect emissions from consumed electricity and heat at the company level, and Scope 3 emissions - indirect emissions from products placed on the market for which the company does not make a calculation. NIS started reporting on GHG emissions in its Sustainable Development Report for 2017 and presented its Scope 1 emissions for facilities qualifying for the EU ETS system, and Scope 2 emissions were first reported in 2019.

In a bid to further contribute to reduction of gas emissions, NIS built and put into operation small power plants and combined heat and power production plants on its oil and gas fields across eight locations. These facilities use gas which previously went unused thus avoiding flaring the dissolved gas. In 2019, NIS started generating electricity from gas in Romania on its Jimbolia gas field, a first project of its kind outside Serbia. In 2020, we proceeded with the project of injecting CO₂ extracted at the amine plant of Elemir's oil and gas preparation unit into the Rusanda field driving down harmful emissions. At present, NIS and its partner "Gazprom energoholding" are building TE-TO Pancevo, a combined heat and power production plant which will generate thermal and electric energy from natural gas in an environmentally sound way. Commissioning of the plant expected this year will help to decrease emissions even further since this combined generation plant, an investment worth EUR 180 million, will only consume natural gas. Therefore,

I would like to emphasize that NIS is contributing to curbing the climate changes and will continue to do so.

SNPC-WPC: NIS is considered one of the most socially responsible companies in Serbia. At NIS, which environmental management problems do you recognize as the most important?

MIKHAIL RYAZANOV: Environmental protection is our priority, but it is also a goal our employees are dedicated to through volunteer activities. At the moment, we are developing the Environmental Protection Strategy, a framework document that will become a part of company's business strategy. In effect, it will set the targets for reduction of the greenhouse gas emissions and it will definitely influence our business.

In the coming period, we will intensify projects in the area of energy efficiency, renewable energy sources, small power plants, CO₂ injection, launch of pilot projects – all this represents a new phase in the development of NIS. For us environmental protection means using natural resources in a sustainable manner and monitoring of all activities that can have a negative impact on environment. Our principal goals in the area of environmental protection include complying with all regulations on air, water and land; generating as little waste as possible and once generated recycling and disposal to a higher degree, environmental monitoring in the prescribed scope

and dynamics and especially preservation of biodiversity in the areas where we operate.

Besides, we participate in community cleanup and waste collection activities, we sort waste that represents secondary raw materials; setting a personal example we promote commitment to environment where we live and work. The company actively promotes and supports employees in activities that contribute to environmental protection. Our “Volunteers Club” is truly active, they worked a lot on arranging and cleaning the Fruska Gora National Park, on rehabilitation and arrangement of locations in Pancevo and several other sites including the Belgrade's Botanical Garden. We are planning more of these activities in the future.

Environmental protection is inextricably linked to production processes; in this domain, we frequently hold seminars and workshops in order to reach a proactive level of HSE culture. As part of this effort, we conduct trainings for operators and managers, organize coaching for leaders, execute activities to set up teams in charge of HSE culture improvement. We will remain committed to this work in the coming period.

Naturally, raising HSE culture requires investment. It is not a small investment but it pays off because only safe and environmentally sound production can be sustainable in the long run.

SNPC-WPC: Circular economy is an important program of the EU Green Deal. Does NIS plan any programs related to the circular economy?

MIKHAIL RYAZANOV: Circular economy exerts a powerful influence on the oil industry and will continue to do so by finding new and innovative ways of managing waste, energy consumption and production. It is up to oil companies to exploit these opportunities and strengthen their profit standing on the market, and in addition to the evident savings in energy and materials, reducing

waste in the oil sector, environmental protection is also a great winner.

In Serbia, NIS as the only company that deals with exploration and production of oil and gas is at the forefront of sustainable production and recycling in business; we introduce good practices, such as, the construction of cogeneration plants, which we have already talked about.

Moreover, we apply modern and environmentally sound drilling technologies in our oil fields through the “dry locations” method used by global leaders of the oil and service industry. Owing to this innovative method, the material generated during drilling is recycled on site by separation: a part is re-used for drilling new wells and the remaining waste is transported to the landfill where it is stored according to world standards. This drilling method meets the most stringent environmental standards. It is a closed system that enables maximum protection of the soil from pollution and at the same time adherence to the strictest standards from the aspect of environmental protection. Besides, it contributes to improved safety of employees and betterment of their working conditions in the field. In a nutshell, with this system our drilling process has become better, more efficient, economical and safer.

In 2020, we implemented a program of energy efficiency improvement measures which delivered savings in the amount of RSD 291 million. By using these methods in Serbia, we strive to bring our operations in compliance with the highest world standards and to contribute to improved environmental protection, which remains one of the top priorities of our business processes.

BIOGRAPHY

Mikhail Ryazanov was born on April 6, 1969. He graduated from the Vladimir State Technical University with a degree in civil engineering. In 1997, he graduated from the Moscow University for the Humanities with a degree in jurisprudence. In 2009, he got an MBA from the Stockholm School of Economics in Russia. Until 2000, Ryazanov worked in the legal field. In 2000, he joined DuPont as consultant for HSE management system establishment. From 2005, he led HSE function in various major mining and metallurgical companies in Russia and Ukraine (Severstal-Resurs, Russia; DTEK, Ukraine; ALROSA, Russia). In January 2020, Mikhail Ryazanov joined NIS as director of HSE Function.

INTERVJU: Danijela Božanić, ekspert za klimatske promene

Od regiona zavisi da li će postati učesnik ili posmatrač četvrte industrijske revolucije

Predstavljanje zahteva Evropskog zelenog dogovora kao prinude Evropske unije je pogrešno, kaže Danijela Božanić, ekspert za klimatske promene, i dodaje da oni koji to rade zaboravljaju činjenicu da od 2023. godine firme koje izvoze čelik, cement, hemikalije i veštačka đubriva, a u predstojećih par godina i svu ostalu robu, neće moći da budu konkurentne ako koriste energiju dobijenu iz izvora koji su neobnovljivi. Ona smatra da smernice o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan i Ekonomski i investicioni plan nude priliku za pokretanje zelenog razvoja u zemljama Zapadnog Balkana, i od njih će zavisiti dobijanje finansijske podrške za obavljanje dekarbonizacije...

Priredio: Vladimir Spasić

BILTEN NNKS-WPC: Mogu li smernice o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, kao i Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan, da budu instrument za razvoj zelenog tržišta u ekonomski nerazvijenim zemljama Zapadnog Balkana?

DANIJELA BOŽANIĆ: Početak odgovora na ovo pitanje leži u razlozima za donošenje i suštini samog Evropskog zelenog dogovora. Suština ovog Dogovora je u transformaciji ekonomije EU u održivu, modernu, konkurentnu i ekonomiju zasnovanu na efikasnom korišćenju prirodnih resursa, uz zaštitu biodiverziteta i smanjenje svih vidova zagađenja.

Za poznavaoce globalnih prilika, jasno je da je fokus Zelenog dogovora na transformaciji ekonomije i konkurentnosti, odnosno da se u okvirima borbe protiv klimatskih promena nalazi i zaokret ka novim proizvodima i privrednim granama, a s obzirom na evidentnu prezasićenost tržišta postojećim, kao i značajno usporen ekonomski rast za najveći deo sveta. Drugim rečima, isplativost i opravdanost investicija u zeleni razvoj ekvivalentne su opredeljenosti da se ravnopravno uključi u novu i tekuću industrijsku revoluciju i obezbedi konkurentnost privrede na EU i međunarodnom tržištu.

Zato i smernice i Ekonomski i investicioni plan predstavljaju značajni okidač i instrument zelenog razvoja, a koliko će ga zemlje Zapadnog Balkana iskoristiti i na koji način, odnosno da li će postati učesnik ili posmatrač četvrte industrijske revolucije zavisi isključivo od njih. Sve u svemu, zemlje Zapadnog Balkana kroz ove instrumente sigurno dobijaju priliku i otvorena vrata za iniciranje zelenog razvoja, a njihova spremnost za promene odrediće i dodatnu podršku EU i drugih izvora finansiranja za postizanje dekarbonizacije.

BILTEN NNKS WPC: Koja su glavna ograničenja za sprovođenje smernica o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan?

DANIJELA BOŽANIĆ: Specifičnosti zemalja Zapadnog Balkana određuju i glavna ograničenja za sprovođenje Zelene agende u njima. Ono što je među glavnim ograničenjima u Srbiji jeste nedovoljno razumevanje suštine Zelene agende, kao i potrebe i spremnost za dugoročno planiranje (preko četiri godine političkog mandata), nedostatak kapaciteta tehničkog dela zaposlenih u institucijama Vlade koji bi trebalo da iniciraju detaljne analize mogućnosti, na ekonomski i društveno prihvatljiv način, i jasna vizija donosioca odluka.

Suštinski problem jeste i pogrešno predstavljanje zahteva Zelenog dogovora kao prinude EU, koju treba izbeći opravdavajući to korišćenjem uglja kao jednim načinom obezbeđenja energetske sigurnosti. Istovremeno se zaobilazi činjenica da od 2023. neće biti moguće biti konkurentan za izvoz čelika, cementa, hemikalija i veštačkih đubriva, a u predstojećih par godina i za sve ostale industrijske i druge proizvode koji su proizvedeni, skladišteni, transponovani uz korišćene energije iz uglja i drugih ne-obnovljivih izvora.

BILTEN NNKS WPC: Srbija je upravo donela Zakon o klimatskim promenama što se uklapa u agendu Evropskog zelenog dogovora. Postoje li uslovi za njegovo sprovođenje?

DANIJELA BOŽANIĆ: Zakon o klimatskim promenama predstavlja značajan korak, kao prvi pravni akt u ovoj oblasti. Zakon daje osnov boljeg budućeg planiranja u oblasti klimatskih promena i, svakako, predstavlja pozitivnu političku poruku što je itekako važan aspekt dekarbonizacije i saradnje sa EU.

S druge strane, Zakon ne transponuje ništa od odredbi Zelenog dogovora i s njim povezanog EU Zakona o klimatskim promenama. Tako i sprovođenje Zakona nije finansijski, niti u smislu kapaciteta zahtevno, pa je samim tim i lako ostvarivo, ukoliko postoji dobra volja predlagača Zakona i Vlade u celini koja je ovaj Zakon i uputila Skupštini na usvajanje, pa nema razloga za sumnju da će uslovi za sprovođenje biti i obezbeđeni.

BILTEN NNKS WPC: Da li smatrate da je energetika ključni pokretač realizacije ciljeva Evropskog zelenog dogovora?

DANIJELA BOŽANIĆ: Iako se EU Zeleni dogovor bavi i emisijama u vazduh, vodu i zemljište, primarni cilj mu jeste, a kako je nastao kao odgovor na Sporazum iz Pariza o promeni klime, dekarbonizacija energetskog sektora i to na način koji će biti detaljno planiran i zasnovan na analizama, koje za cilj imaju obezbeđenje minimalnih gubitka za sve direktno ili indirektno tangirane u ovom procesu.

BILTEN NNKS WPC: Postoje procene koje govore da je Srbiji potrebno oko 62 milijarde evra za realizaciju ciljeva Evropskog zelenog dogovora. Koliko je realno da Srbija obezbedi ova sredstva i pored svih pristupnih fondova EU?

DANIJELA BOŽANIĆ: Sredstva potrebna za dekarbonizaciju, odnosno sprovođenje Zelenog dogovora podrazumevaju i sredstva privatnog sektora, pa ih za početak ne treba posmatrati kao sredstva koja će obezbediti država. Dodatno, osnov za odgovor je i kolika su trenutna ulaganja na nacionalnom nivou? I kolike gubitke i troškove Srbija ima zbog neodrživog planiranja i investiranja u prethodnom periodu.

Ulaganje u sprovođenje Zelenog dogovora je ulaganje u prevenciju umesto u oporavak, a svi znamo šta je isplativije. Dakle, polazeći od postavke da je investiranje u postizanje standarda, kao što su oni propisani Zelenim dogovorom, jedini izbor, verujem da se uz preusmeravanje postojećih investicija u prljave tehnologije i prakse, i uz pomoć

EU, ali i međunarodne zajednice, mogu obezbediti potrebna sredstva.

Biografija

Dvadeset godina iskustva u oblasti životne sredine, klime i klimatskih promena. Član međunarodnih tela i Focal point za Okvirnu konvenciju UN o promeni klime. Učestvovala u pregovaračkom procesu za članstvo u EU u oblasti klimatskih promena. Odgovorna za izradu Zakona o klimatskim promenama i Strategiju nisko-ugljeničnog razvoja sa Akcionim planom Republike Srbije. Iskustvo u pripremi i sprovođenju projekata koje finansiraju međunarodni fondovi i EU, pripremi zakonodavstva i politika na nacionalnom nivou i u regionu Zapadnog Balkana. Nakon 15 godina rada u ministarstvu nadležnom za pitanja zaštite životne sredine, od 2018. godine, angažovana na projektima koje Srbiji, Bosni i Crnoj Gori, sprovode UNDP, UNEP, FAO, OESCE, GIZ u oblastima životne sredine, klimatskih promena, čistih izvora energije.

INTERVJU: Prof. dr Aleksandar Jovović, Mašinski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Energetika ne sme da dozvoli da od pokretača postane kočničar razvoja društva

Glavna ograničenja za sprovođenje smernica o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan mogu da budu samo naše nerazumevanja same suštine Evropskog zelenog dogovora i Zelene agende za Zapadni Balkan, kaže Aleksandar Jovović, profesor Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Populizam i kratkoročna politička korist, smatra on, mogle bi da ograniče efikasno sprovođenje Zelene agende što bi nas isključilo iz savremenih privrednih tokova za više generacija u budućnosti. Jovović poručuje sektoru energetike, zasnovanom na fosilnim gorivima, da mora da vodi računa da bežeći od istine o klimatskim promenama od pokretača celokupnog društva ne postane njegov kočničar.

Priradio: Vladimir Spasić

BILTEN NNKS WPC: Krajem prošle godine donesene su Smernice za sprovođenje Zelene agende za Zapadni Balkan, kao i Investicioni plan za Zapadni Balkan. Koliko je ovaj dokument afirmativan, a koliko se od njega realno očekuje da bude instrument razvoja zelenog tržišta u ekonomski nerazvijenim zemljama Zapadnog Balkana?

ALEKSANDAR JOVOVIĆ: Možda je bolje početi sa pogledom van Zapadnog Balkana, odnosno po ovoj našoj Evropi, i po EU, i van nje. Vesti od 14. juna 2021. godine donose da su građanskom sudu u Italiji podnete 204 prijave građana, udruženja pa čak i maloletnih lica, protiv države Italije, zbog nepostojanja efikasne ekološke politike u borbu protiv klimatskih promena. U isto vreme, Švajcarci su na referendumu odbacili predlog zakona kojim bi trebalo da budu uvedene veće takse i drugi nameti na goriva koja proizvode štetne izduvne gasove, što bi značajno pomoglo u ostvarivanju ciljeva iz Pariskog sporazuma o klimatskim promenama u 2030. godini.

Postavlja se pitanje da li su građani Italije savesniji Evropljani od Švajcaraca ili samo ne vide troškove smanjenja emisija, ili Švajcarci ne razumeju ni svoju, ni korist drugih od tog smanjenja, ali ni mogućnosti ogromnih investicija koje se očekuju u narednom periodu.

Samo EU planira da uloži oko 600 milijardi evra za finansiranje Evropskog zelenog dogovora, a 100 milijardi evra u tranzicioni mehanizam za regione koji će biti pogođeni napuštanjem uglja kao osnovnog goriva za proizvodnju energije. EU procenjuje da će se time transformisati do 2050. godine u modernu, efikasnu i kompetitivnu ekonomiju, bez emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG), bez šteta po bilo koga, već upravo na koristi svih.

I upravo sa tim ciljem, tražeći jednakost svih na tržištu, građani EU doveli su do formiranja prekograničnog mehanizma za ugljenik na granicama EU čiji plan bi da bude objavljen 14. jula ove, a da se primeni od 2023. godine. Ovaj mehanizam predstavljanje dodatni trošak svima koji izvoze čelik, cement, đubriva, aluminijum i električnu energiju u EU.

Međutim, EU kao socijalno svesno društvo, a opet i zavisno od uvoza ovih roba, pruža pomoć zemljama Zapadnog Balkana, obezbeđujući im sredstva za veliki investicioni ciklus, koji počiva na pet ključnih principa/stubova: aktivnosti u oblasti klime, odnosno dekarbonizacija energetike i mobilnosti; cirkularnoj ekonomiji, a posebno upravljanju otpadom, reciklaži i održivoj proizvodnji i korišćenju resursa; biodiverzitetu; smanjenju zagađenja vazduha, voda i zemljišta i održivoj proizvodnji i korišćenju hrane u ruralnim područjima.

Na sprovođenje ovih zadataka obavezali su se lideri zemalja Zapadnog Balkana potpisujući Sofijsku deklaraciju krajem prošle godine, sa nadamo se jasnom vizijom da će ovaj ciklus omogućiti novu industrijsku revoluciju, korak napred u razvoju Industrije 4.0, pametne specijalizacije i cirkularne ekonomije, kreirajući brojne proizvode i nova radna mesta.

BILTEN NNKS WPC: Koja su glavna ograničenja sprovođenja smernica o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan?

ALEKSANDAR JOVOVIĆ: Osim našeg nerazumevanja same suštine Evropskog zelenog dogovora i Zelene agende za Zapadni Balkan, ne bi trebalo da ima drugih ograničenja. Međutim, politika populizma, podilaženje kratkoročnim političkim benefitima, ograničće efikasno sprovođenje Pariskog sporazuma i Sofijske deklaracije, tačnije Zelene agende za Zapadni Balkan, isključivši nas iz savremenih privrednih tokova za više generacija u budućnosti.

Svaka od zemalja koja ne želi da razume da je Zelena agenda šansa za integrisanje Zapadnog Balkana u EU lanac snabdevanja, održivu poljoprivredu i proizvodnju hrane i potpuno smanjenje zagađenje, a time i za značajno podizanje kvaliteta života i zdravlja svojih građana, je ili glupa, ili sama sebi neprijatelj.

Potencijalna proizvodnja vodonika u domaćim kompanijama i primena u domaćim energetskim i rafinerijskim postrojenjima predstavlja najbolji primer mogućeg razvoja uz korišćenje domaće pameti i tehnologija. . Pri tome Zelena agenda nije

moranje, prisila, ali jeste uslov za učešće u civilizacijskom iskoraku

BILTEN NNKS WPC: Srbija je upravo donela Zakon o klimatskim promenama saglasno agendi Evropskog zelenog dogovora. Kako vidite kvalitet preduslova za njegovo sprovođenje?

ALEKSANDAR JOVOVIĆ: Zakon o klimatskim promenama čekao se veoma dugo, i u tom čekanju pretrpeo je mnoga skraćanja i izmene, čime je značajno izgubio na svojoj prvobitnoj težini. Opet, njegovo donošenje predstavlja važan korak na putu ka klimatski drugačijoj Srbiji. I treće, nijedna odredba Zelenog dogovora nije prenetu u ovaj zakon.

BILTEN NNKS WPC: Da li smatrate da je energetika ključni pokretač (ili ograničenje) sprovođenja ciljeva Evropskog zelenog dogovora?

ALEKSANDAR JOVOVIĆ: Za većinu zemalja Zapadnog Balkana energetika zasnovana na fosilnim gorivima korišćenim u ne baš najmodernijim postrojenjima i sa ne baš kompletnim sistemima prečišćavanja otpadnih gasova, predstavlja ključni izvor i GHG i standardnih zagađujućih komponenata emitovanih iz ovih izvora. Međutim, energetika je oduvek bila i

najveći finansijer i pokretač istraživačkih ciklusa u svim ovim zemljama, ako se isključe razvoj naoružanja u nekim ranijim decenijama.

Energetska infrastruktura i njen prelazak na sisteme obnovljivih izvora, efikasniji transport ljudi, svih proizvoda, a posebno proizvedene energije, pametne zgrade, bolje planiranje i adaptiranje na buduće efekte promene klime i te kako će biti motor razvoja.

Bežanje od istine, negiranje klimatskih promena i njihovo naučno dokazano poreklo, verovanje u zavere, čuvanje socijalnog mira na račun većine i budućnosti pretvoriće pokretača u glavnog kočničara. Dobra strana globalnih pokreta i internacionalizacije svih ekoloških i klimatskih problema je u tome što ipak ne možete samo da birate, već morate da postanete deo sveta, jedino što vas znatno više košta i sredstava i ljudi i poštovanja drugih.

BILTEN NNKS WPC: Pojavila se procena da je Srbiji potrebno oko 62 milijarde evra za realizaciju ciljeva Evropskog zelenog dogovora. Koliko je realno da Srbija obezbedi ova sredstva i pored svih pristupnih fondova?

ALEKSANDAR JOVOVIĆ: Pomenuta sredstva nisu mala, ali do njih se došlo ozbiljnim planiranjem i proračunavanjem troškova i dobiti u okviru Nacrta

Strategije niskougljeničnog razvoja koja je urađena upravo sredstvima EU od strane stručnjaka koji ovakve proračune upravo rade metodologijom i programima i za sve zemlje EU. Ova sredstva nisu samo sredstva iz budžeta već i privatnih kompanija, fondova i slično.

Ako želimo još veće smanjenje emisije GHG od 13,2% ili 55 odsto u 2030, odnosno 2050. u odnosu na 2010. godinu, učešće OIE u bruto finalnoj potrošnji na nivou 28,5 odsto i povećanje energetske efikasnosti od 24,5 odsto zaključno sa 2030, potrebna su i veća sredstva. Međutim, najveći trošak, skoro duplo veći u odnosu na prikazani scenario predstavlja nečinjenje odnosno ignorisanje klimatskih promena u donošenju strateških odluka u narednom periodu.

Biografija

Prof. dr Aleksandar Jovović je član Akademijskog odbora Čovek i životna sredina SANU, Naučnog društva Srbije, Matičnog naučnog odbora za uređenje, zaštitu i korišćenje voda, vazduha i zemljište, Saveta Tehnološko-metalurškog fakulteta, Beograd, i Savetodavnog odbora Centra za čistiju proizvodnju. Obavljao je funkciju predsednika Saveta Mašinskog fakulteta, člana Saveta Univerziteta u Beogradu, člana i predsedavajućeg Skupštine Instituta IMS, člana Naučnog saveta Fonda za nauku Republike Srbije.

Tehnički je ekspert za ocenu izveštaja u skladu sa Okvirnom konvencijom UN o promeni klime (UNFCCC), na listi je eksperata za izradu uputstava Stokholmske Konvencije i nacionalni je ekspert za čistiju proizvodnju. Osnivač je Asocijacije za upravljanje čvrstim otpadom (SeSWA) i Projekta osnivanja Nacionalnog tela za utvrđivanje posledica NATO bombardovanja.

INTERVJU: Marija Jevtić, redovni profesor Medicinskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu

Klimatska kriza u senci Covid pandemijske krize

Posle pandemijske krize sve nas čeka kriza klimatskih promena, velika i hronična kriza, kaže dr Marija Jevtić, redovni profesor Medicinskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, i navodi da se između 2030. i 2050. godine očekuje da klimatske promene budu uzrok 250.000 dodatnih smrtnih slučajeva godišnje, zbog pothranjenosti, malarije, dijareje i toplotnog stresa. Ona ističe da smo zaboravili da je u temelju Pariskog sporazuma zdravlje planete i pojedinca. Jevtić naglašava da je poražavajuće da su energetske izvor koji prevladavaju na Zapadnom Balkanu drvo, ugalj, derivati nafte, ujedno i glavni izvori zagađenja vazduha koje direktno ugrožava zdravlje stanovništva..

Priredio: Vladimir Spasić

BILTEN NNKS WPC: Zapadni Balkan je jedan od regiona u Evropi koji je najviše pogođen uticajem klimatskih promena i predviđa se da će se ovaj trend nastaviti, s procenama porasta temperature od 1,7 - 4,0°C, pa čak i više od 5,0°C do kraja veka, u zavisnosti od globalnih napora u smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte. Kako ocenjujete negativni uticaj klimatskih promena na zdravlje stanovništva u regionu Zapadnog Balkana?

MARIJA JEVTIĆ: U svom pitanju ste izneli ozbiljne konstatacije i zabrinjavajuća predviđanja. Sadašnjost nas ozbiljno opominje kada je reč o uticaju klimatskih promena na zdravlje, a budućnost sasvim sigurno donosi još više rizika za zdravlje stanovništva globalno, pa i stanovnika Zapadnog Balkana. Bliska prošlost i sadašnjost nas podsećaju na događaje koji su, između ostalog, posledica klimatskih promena, poput poplava i suša, i koje su svakako imale značajan uticaj na zdravlje stanovništva i kvalitet života.

Možemo da govorimo o direktnim i indirektnim uticajima klimatskih promena na zdravlje, no bez obzira na to posledice po zdravlje su ozbiljne i kompleksne – od kardiovaskularnih bolesti, šloga, respiratornih bolesti, karcinoma kože, ali i narušenog mentalnog zdravlja.

Svetska zdravstvena organizacija upozorava da se između 2030. i 2050. godine očekuje da će klimatske promene uzrokovati približno 250.000 dodatnih smrtnih slučajeva godišnje, zbog pothranjenosti, malarije, dijareje i toplotnog stresa. Takođe, procenjuje se da će direktni troškovi štete po zdravlje (eksternalije) biti između 2-4 milijarde USD godišnje do 2030. godine. Prema podacima Zajedničkog istraživačkog centra Evropske komisije (EC DG JRC) ističe se da zagađenje vazduha u proseku doprinosi između 4 i 19 procenata ukupnog prevremenog mortaliteta i smanjuje očekivani životni vek za između 0,4 i 1,3 godine u zemljama Zapadnog Balkana.

Područja sa nedovoljno snažnom zdravstvenom infrastrukturuom (u zemljama u razvoju) su ranjivija, manje otporna i nedovoljno spremna na adekvatan i efikasan odgovor. Smanjivanje emisija gasova staklene bašte unapređenjem transportne infrastrukture, brižljivom proizvodnjom i upotrebom hrane, kao i potrošnje energije može rezultirati poboljšanjem zdravlja, a naročito smanjenim zagađenja vazduha.

Imajući u vidu sve pretnje klimatskih promena i geografski položaj Zapadnog Balkana i aktuelne izazove, intenziviranje uticaja klimatskih promena na zdravlje je realna pretnja, kojom je neophodno da se

bavi ne samo zdravstveni sektor, nego i svi drugi sektori, u skladu sa principom “zdravlje u svim politikama”.

Mali primer, nedostatak konzumiranja vode na individualnom nivou ozbiljno remeti zdravlje pojedinca, a nedostatak vode za proizvodnju hrane (navodnjavanje) je velika indirektna (populaciona) pretnja za zdravlje (i kvalitet života) stanovništva celog pogođenog područja. Stoga je jako važna sinhronizacija svih strateških dokumenata različitih sektora, a posebno poljoprivrede, zdravstva, energetike, transporta, kao i doslednost u sprovođenju akcija i pristupa kojima će se doprineti adaptaciji i mitigaciji klimatskih promena – a samim tim dati šansu za zdravlje sadašnjim i budućim generacijama.

BILTEN NNKS WPC: Prema istraživanju EU, 93% građana EU klimatske promene smatra ozbiljnim problemom. Slično istraživanje sprovedeno na Zapadnom Balkanu 2019. godine, otkrilo je da samo 65% stanovništva regiona klimatske promene smatra pretnjom. Koliko naučne i stručne asocijacije lekara mogu da pomognu da se ova slika promeni? Koje EU lekarske asocijacije bi mogle da odigraju važnu ulogu na putu smanjenja zagađenja vazduha? Da li je edukacija jedina efikasna metoda?

MARIJA JEVIĆ: Kao specijalista higijene i subspecijalista medicinske ekologije, moje sazrevanje u karijeri je od početka bilo usmereno na teme klimatskih promena, zagađenja vazduha, kvaliteta vode za piće i uopšte značaja povezanosti

životne sredine i zdravlja. Ističem da su lekari preventivne medicine i oni koji se bave javnim zdravljem veoma svesni značaja klimatskih promena i pretnji koje su prisutne. No, mogu da kažem da lekari kliničkih specijalnosti nisu, po prirodi svog posla, dovoljno fokusirani na značaj klimatskih promena i uticaju istih i na njihov svakodnevni rad. Odgovorno prilazeći pacijentima i trudeći se da rešavaju individualne zdravstvene izazove, nemaju prostor za bavljenje uzrocima koji često i sve češće leže i u klimatskim promenama. Dakle, i rad sa zdravstvenim profesionalcima na temu klimatskih promena je od velikog značaja, a takođe i sa širim stanovništvom.

Kovid pandemijska kriza kao globalna kriza je na neki način možda stavila u senku ozbiljnu, prisutnu i rastuću krizu – krizu klimatskih promena. No, i sada, a pogotovo kada pandemija bude rešena, nećemo moći da odahnemo, nego ćemo se suočiti sa velikom i hroničnom krizom – krizom koju donose klimatske promene. Klimatski sporazum donesen u Parizu 2015. je bio politički sporazum, ali ne treba zaboraviti da je u temeljima tog sporazuma zdravlje – i to zdravlje planete i zdravlje pojedinca. Čini se da do sada nismo svi to dovoljno ozbiljno shvatili. Postoje ipak, pokreti, asocijacije, institucije i brojni projekti posvećeni ovoj kompleksnoj temi i potrebi da se odgovarajućim promenom načina ponašanja doprinese smanjenju (ili ambiciozno) zaustavljanju klimatskih promena, različitim akcijama adaptacije i mitigacije.

Uključenje naučnih i stručnih asocijacije lekara u rešavanje ovih izazova i doprinosa u podizanju svesti stanovništva je od izuzetnog značaja. Kao aktivni član i predsednik Sekcije za životnu sredinu i zdravlje Evropske asocijacije za javno zdravlje mogu da potvrdim da smo izuzetno aktivni poslednjih godina u zagovaranju, promovisanju važnosti teme klimatskih promena i razmeni iskustava. Klimatske promene i zagađenje vazduha, Evropski zeleni dogovor, energetska tranzicija i zdravlje, ciljevi

održivog razvoja i klimatske promene, kao i klimatske promene i mentalno zdravlje teme su kojima smo se bavili i kojima se bavimo nekoliko godina unazad.

U okviru Akademije medicinskih nauka Srpskog lekarskog društva imala sam čast da dam doprinos u kreiranju dokumenta posvećenog dekarbonizaciji zdravstvenog sektora kao važne teme za sve zdravstvene sisteme (jer zdravstveni sektor doprinosi sa oko 5% ukupnoj emisiji gasova staklene bašte).

Ovaj dokument je rezultat saradnje Asocijacije evropskih akademija medicinskih nauka (FEAM) i Evropskog naučnog savetodavnog veća (EASAC) i ima za cilj da ukaže na važnost dekarbonizacije i u zdravstvenom sektoru u svetlu odgovornosti ovog sektora u smanjenju klimatskih promena.

Takođe, trudimo se da na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu u okviru dodiplomske i posle diplomске nastave za sve zdravstvene profesionalce damo odgovarajući prostor i temi klimatskih promena, i time osposobimo buduće lekare i druge zdravstvene profesionalce da promišljaju i budu aktivni u ovoj oblasti i na individualnom i na profesionalnom nivou. Edukacija je ključna za postizanje cilja, ali i povezanost i uređenost različitih sektora kroz odgovarajuću

zakonsku regulativu, ali i različite mogućnosti motivacije, podrške i stimulatивne mere. Nastojim da, u volonterskoj ulozi EU Ambasadora Klimatskog Pakta, profesionalnim i ličnim građanskim aktivizmom, zajedno sa brojnim kolegama širom Evrope, doprinesem boljem informisanju, znanju i delovanju u smanjenju klimatskih promena, što znači i rad sa studentima i saradnju na projektima, ali i rad u mikro sredini – u komšiluku.

BILTEN NNKS WPC: Da li će evropski Zakon o klimi doprineti smanjenju negativnog uticaja emisija gasova sa efektom staklene bašte emisija na zdravlje EU stanovništva?

MARIJA JEVIĆ: Zakonom se uređuju oblasti koje mi kao ljudi ne možemo da uredimo sami ili da samostalno rešimo. Dakle, očekuje se da evropski zakon o klimi doprinese smanjenju negativnog uticaja GHG emisija na zdravlje EU stanovništva.

Zakon o klimi koncipiran je tako da podržava promene i promenu navika, prave izbore i doslednost u sprovođenju. Klimatske promene ne mogu biti rešene za kratko vreme. Nalazimo se još u pandemijskoj krizi, koja traje duže od godinu dana i koja nam je promenila živote i funkcionisanje mnogih sektora.

Nadajući se da ćemo uskoro izaći iz te krize treba da budemo svesni da se nalazimo u dugotrajnoj i globalnoj krizi klimatskih promena.

Zakon o klimatskim promena može i treba da se posmatra kao važan mehanizam kojim se omogućava doslednost u donošenju odluka i aktivnosti koje nisu prijatne za pojedince, privredne sisteme, organizacije uopšte, ali su tu da nam omoguće zdraviju budućnost, ili da budemo jasniji, da omoguće život budućim generacijama. Stoga je donošenje Zakona jedan deo procesa koji treba da prati sprovođenje, prilagođavanje, poštovanje brojnih restriktivnih mera i usvajanje novih navika na nivou pojedinca, organizacija, zemalja i regiona. Nisu svi regioni jednako pogođeni, i da se vratim vašem pitanju, region Zapadnog Balkana svakako jeste izuzetno vulnerabilno područje, što znači da je svima neophodan Zakon o klimatskim promenama koji će biti poštovan i primenjivan.

BILTEN NNKS WPC: Sofijska deklaracija planira brzo usklađivanje sa Zakonom o klimi EU. Srbija je donela novi Zakon o klimatskim promenama. Šta se dešava na ovom polju u ostalim zemljama regiona? Kako vidite sledeće korake zemalja Zapadnog Balkana?

MARIJA JEVTIĆ: U Sofiji je krajem 2020. godine potpisana deklaracija o Zelenoj agendi i zajedničkom tržištu Zapadnog Balkana, čime su ove zemlje priznale Evropski zeleni dogovor kao novu strategiju rasta Evropske unije u cilju moderne, klimatski neutralne i konkurentne ekonomije koja efikasno koristi resurse.

Vežano za Zelenu agendu, neophodno je da se naglasi da zemlje Zapadnog Balkana imaju granice među sobom koje ne priznaju ni klimatske promene, ni zagađenje vazduha, a ni drugi problemi zagađenja životne sredine. Naš Zakon o klimatskim promenama na jednom mestu spominje zdravlje, što je nedovoljno u kontekstu rizika klimatskih promena za zdravlje populacije. Ekonomije Zapadnog Balkana su usmerene jedne na drugu, a kada govorimo o izazovima, realno, nijedna od zemalja ne može samostalno da rešava probleme klimatskih promena.

Udruživanje u iznalaženju rešenja za klimatsku neutralnost, razvijanju metodologija za praćenje klimatskih promena, zajedničkim istraživanjima uticaja na zdravlje, energetske tranziciji, kao i očuvanju prirodnih resursa je ključno za uspeh u usporavanju klimatskih promena. Ovo nije zadatak

jedne generacije, ovo je prioritet za današnje i buduće stanovnike, te problem klimatskih promena vidim kao izazov koji će nas zblížiti.

BILTEN NNKS WPC: Poznato je da su energetske izvori koji preovladavaju na Zapadnom Balkanu (drvo, ugalj, derivati nafte) glavni izvori zagađenja vazduha koje direktno ugrožava stanovništvo. Kako vidite stvarne (ne deklarativne) poteze vlada država Zapadnog Balkana za smanjenje negativnog uticaja ovih izvora energije?

MARIJA JEVIĆ: Poznato je (i porazno) da su energetske izvori (ali i tehnologije njihovog korišćenja) koji preovladavaju na Zapadnom Balkanu drvo, ugalj, derivati nafte. Ovo su glavni izvori/uzroci zagađenja vazduha koje direktno ugrožava zdravlje stanovništva. Poslednjih godina aktivizam građana i zainteresovanost za aktivan doprinos građana u nauci (citizens sciences) pokrenuo je temu zagađenja vazduha, što je jako važno za dalje delovanje u pravcu očuvanja i unapređenja kvaliteta vazduha. Na vaše pitanje kako vidim stvarne (ne deklarativne) poteze vlada država Zapadnog Balkana za smanjenje negativnog uticaja ovih izvora energije, pokušaću da odgovorim kratko u duhu moje profesije.

Ako energetske tranziciju na neki način zamislimo kao dijete, onda postoji jasan princip kako da je sprovedemo. Najpre, obavezali smo se i našim i međunarodnim dokumentima da nam je energetske tranzicija neophodna (kao kada pacijent od lekara

nakon pregleda bude upoznat sa dijagnozom.). Nakon toga važno je da se naglasi da je za lečenje potreban partnerski odnos. Pacijent prilikom dijete negoduje, pati, gladije, nije prijatno, ali ako je dosledan i disciplinovan, onda ne samo da gubi kilograme nego i menja navike.

Izvesna paralela se može povezati sa energetske tranzicijom – odluka, i dela, doslednost i disciplina – i to kroz našu i naredne generacije. Ulogu u energetske tranziciji imaju svi: donosioci odluka, svi sektori i privredni subjekti, lokalne zajednice i građani, i svaka uloga (manja ili veća) zahteva posvećenost, doslednost i disciplinu.

Biografija

- Redovni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu od 2014., ekspert u oblasti javnog zdravlja (higijene)
- Vanredni član Akademije medicinskih nauka Srpskog lekarskog društva od 2019.
- Naučni saradnik Université Libre de Bruxelles (ULB), Centre de Recherche sur la Santé Environnementale et Professionnelle, École de Santé Publique od 2016.
- Primarijus (2018).
- Grupni analitičar, punopravni član DGAB
- Sistemski psihodinamski organizacioni konsultant

Autor je više od 150 radova koje je objavila u međunarodnim i domaćim časopisima, odnosno saopštavala na domaćim i međunarodnim skupovima, kao i predavanja po pozivu. Član: Srpskog lekarskog društva, Društva lekara Vojvodine, Udruženja za javno zdravlje Srbije, Udruženja grupnih analitičara Beograd, Saveza društava psihoterapeuta Srbije, European Public Health Association (EUPHA), Group Analytic Society (GASi), International Society for the Psychoanalytic Study of Organizations (ISPSO), European Health Management Organization (EHMA), Scientific-Professional Society for Disaster Risk Management Serbia, Association of Sexual and Reproductive Health and Rights Serbia (SRH Serbia), Club of Rome EU Chapter.

Predsednik Sekcije za životnu sredinu i zdravlje Evropske asocijacije za javno zdravlje (2019 - 2022). Član Naučnog odbora Evropske Asocijacije za Menadžment u zdravstvu (2020-2023). Član Climate Commission ISPSO. EU Ambasador Klimatskog Pakta.

STRUČNI TEKST

PRIMENA EVROPSKOG ZELENOG DOGOVORA

GEPOLITIČKI IZAZOVI I IZAZOVI ZA EU ČLANICE

Piše: I.G. Balčín

Uvod

EU članice procenjuju da moraju da transformišu svoje ekonomije i društva da bi ispunili postavljene klimatske ciljeve jer u suprotnom međunarodnoj zajednici biće mnogo teže da ograniči globalno zagrevanje na 1,5oC . Smatra se da ako Evropljani smanje svoju GHG emisiju na neto nulu do 2050 na socijalno ekonomski prihvatljiv način , to bi moglo da pruži EU poziciju da postane globalni lider u klimatskim propisima i zelenim tehnologijama.

Zelena tranzicija koja bi se fokusirala samo na Evropu ne bi mnogo pomogla da se ublaži globalno

zagrevanje, jer Evropa čini manje od 10 % odsto globalne emisije gasova sa efektom staklene bašte. Još gore, ako EU zeleni dogovor jednostavno izmešta evropske GHG emisije na svoje trgovinske partnere, on neće da ima uticaja na klimatske promene.

Članice Evropske unije imaju različita viđenja oko predloženog mehanizma smanjenja GHG emisije, uloge nuklearne energije u budućem energetskom miksu Evrope, izbora novih tehnologija u tranziciji na neto nulu , kao i intenziteta društveno-ekonomskih posledica zbog zatvaranja industrija koje intenzivno koriste fosilna goriva .

Sve to čini primenu Evropskog zelenog dogovora veoma komplikovanim procesom koji je realan ako članice EU pronađu sopstvena rešenja za realizaciju osnovnih ciljeva EU zelenog dogovora. Istovremeno, EU institucijama je potrebna snažna spoljnopolitička strategija za upravljanje geopolitičkom dimenzijom sporazuma. Istovremeno,

EU mora da ponudi konkretne odgovore na socijalno-ekonomske posledice primene Evropskog zelenog dogovora.

U nedavno objavljenoj studiji ECFR i Bruegel (januar i februar 2021), tvrdi se da Evropski zeleni sporazum ima duboke geopolitičke posledice koje će da utiču na prirodu odnosa EU sa zemljama u njenom susedstvu i sa drugim globalnim partnerima.

Fosilna goriva

Energija je ključna geopolitička komponenta Evropskog zelenog dogovora. Prelazak na potpuno obnovljiv i efikasan energetska sistem usloviće da evropska privreda veoma ograničeno koristi naftu i gas, a time smanji uticaj Rusije.

EU članice smatraju da su najveći rizici Evropskog zelenog dogovora veće cene energenata i goriva, kao i mogućnost da zbog toga EU strateški važne industrije izgube razvojni korak u odnosu na globalne konkurente.

EU uvezla je u 2019. godini, energetske proizvode u vrednosti od više od 320 milijardi evra a više od 60 % EU uvoza iz Rusije bili su energetska proizvodi.

EU obuhvata 20 % globalnog uvoza sirove nafte. Pad potražnje za naftom kao rezultat prelaska Evrope na obnovljive izvore imaće uticaja na globalno tržište nafte tako što će izazvati smanjenje prihoda glavnih izvoznika, čak i ako ne trguju mnogo sa EU.

Veliko smanjenje uvoza fosilnih energenata uticaće na EU odnose sa ključnim snabdevačima energijom. Zemlje uključujući Rusiju, Alžir i Norvešku će, na kraju, da budu lišeni svog glavnog izvoznog tržišta. Neizbežan izlazak Evrope iz fosilnog goriva će nepovoljno uticati na brojne regionalne partnere, a možda će ih čak i destabilizovati ekonomski i politički ove zemlje

Nacionalne naftne i gasne korporacije regiona, odgovorne za više od polovine globalne proizvodnje nafte, imaće ozbiljne probleme kada se značajno smanje izvori njihovih prihoda. U novonastalim uslovima, EU zeleni dogovor moraće da obezbedi uslove za energetska transformaciju ovih zemalja i kompanija.

Jedan od načina da se ovo postigne bi bio da se ovim državama pomogne u uspostavljanju infrastrukture obnovljive energije koja će da bude povezana sa Evropom (poput projekta DESERTEC) i koja bi obezbedila Evropskoj uniji da uvozi obnovljivu električnu energiju u cilju proizvodnje zelenog vodonika.

Političko- ekonomske promene

Političko-ekonomske promene usled primene Zelenog dogovora mogu da se pokažu kao izvor regionalne nestabilnosti i sukoba u neposrednom susedstvu Evrope.

Dvadeset pet zemalja EU članica smatraju da Evropski zeleni dogovor postaje deo njihove spoljnopolitičke strategije (izuzev Češke i Luksemburga). ECFR istraživači identifikovali su nosioce klimatske diplomatije u EU članicama. To su klimatski ambasadori u Danskoj, Estoniji, Finskoj, Mađarskoj i Holandiji; izaslanici za klimu u Irskoj i Portugalu; radna grupa za klimu i bezbednost u Češkoj; šef za informisanje, planiranje politike i strategiju u bugarskom ministarstvu inostranih poslova; ministar inostranih poslova u Hrvatskoj i Ministarstvo energetike i životne sredine u Grčkoj.

Države kao što su Francuska, Nemačka i nordijske zemlje su visoko profilisane na međunarodnom nivou kada je reč o klimatskim promenama. Španija i Italija su na putu da se pridruže navedenim EU članicama. . Austrija, Belgija, Estonija, Grčka, Irska Letonija, Litvanija i Portugal razmatraju da klimatske promene uvrste u svoju spoljnopolitičku agendu..

Zeleni dogovor će uticati na međunarodnu konkurentnost Evrope. Ako evropske firme preuzimaju troškove vezane za propise koje njihovi strani konkurenti ne snose, postaće manje konkurentna kako u domaćem tako i na ino tržištu.

Ako EU pokuša da ograniči ovaj gubitak i uvede tarife na uvoz proizvoda koji su dobijeni velikom GHG emisijom, rizikuje da bude optužena za kršenje međunarodnih trgovinskih pravila.

Evropska unija mora da bude svesna različitih interesa oko primene Evropskog zelenog dogovora. S jedne strane, klimatske carine će omogućiti da evropske kompanije značajno smanje konkurenciju sa uvoznim jeftinijim "ugljeničnim" proizvodima. S druge strane, ove carine mogu da izazovu recipročne mere u državama koje uvoze EU proizvode i na taj način dovedu do ozbiljnih trgovinskih ratova koji mogu da ugroze međunarodni trgovinski poredak. Prema ECFR i Bruegel studiji, 12 EU zemalja članica vide navedene geopolitičke rizike u Evropskom zelenom dogovoru.

Osam EU članica brine da bi zelena tranzicija mogla da stvori veću energetske, zavisnost od uvoza ruskog gasa (prirodni gas kao tranzicioni energent) kao i pojavu negativnih reakcija na mehanizam CBAM odnosno veću zavisnost od uvoza zelenih tehnologija iz Kine.

Nova međunarodna diplomatija

Svi navedeni razlozi podrazumevaju da će EU mora da razvije nove trgovinske i investicione sporazume, nove modele finansijske i tehničke pomoći i, uopšteno, novi pristup međunarodnoj diplomatiji koji će podstaći održive investicije i razvoj.

Rezultati EU “zelene diplomatije” obavezno će da se preliju na odnose sa SAD i Kinom, koje imaju svoje agende o tome kako promovisati održivi razvoj i upravljati međunarodnim klimatskim pregovorima. Odnosi sa drugim zemljama čiji će izvozni interesi biti direktno pogođeni – uključujući države Zaliva i Rusija – takođe moraće da budu transformisani.

Evropski zeleni dogovor ne treba da postane politika koja stvara pobednike i gubitnike unutar Evropske unije. Zeleni dogovor bi morao da postane platforma koja ujedinjuje Evropu i jača je u odnosu na Kinu i Sjedinjene Američke Države, ali nosi i rizik da podeli Evropu između Istoka i Zapada. Kina je investicionim obećanjima već stekla uporište u Srednjoj i Istočnoj Evropi. Ovom regionu je potrebna adekvatna finansijska podrška u tranziciji ka zelenoj ekonomiji

Rusija

Posle 2030 godine, EU bi mogla da poveća uvoz nafte iz Saudijske Arabije i smanji uvoz iz Rusije iz razloga što se pri proizvodnji nafte u Rusiji emituje za 50% više GHG gasova, nego u slučaju proizvodnje nafte u Saudijskoj Arabiji. Isto se odnosi i na uvoz ostalih proizvoda iz Rusije koji zbog veće GHG

emisije pri njihovoj proizvodnji podležu većoj uvoznjoj taksi prema mehanizmu CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism).

Najverovatniji geopolitički odgovor Rusije biće da diverzifikuje bazu kupaca svojih energenata i da u prvom redu poveća izvoz u Kinu. Međutim, Kina se pokazala nespremnom da podrži rusku energetska privredu u geopolitičke svrhe. Kina će iskoristiti smanjenje ruskih izvoznih opcija i obezbediti niže cene energenata iz Rusije .

SAD

Mehanizam CBAM bi mogao i da ima dramatičan uticaj na američki izvoz uglja, prirodnog gasa i mnogih proizvoda. SAD su izvezle preko 1,5 miliona barela dnevno naftnih derivata u Evropu u toku 2019. godine, odnosno oko 19 % svog izvoza.

Trampova administracija je smatrala da EZ zeleni dogovor predstavlja pretnju energetska privredi SAD i da dovodi do kršenja SAD suvereniteta i predstavlja čisti protekcionizam.

U poređenju sa EU, SAD će verovatno usvojiti manje ambiciozne klimatske ciljeve i više se oslanjati na obećani razvoj tehnologija nego što je predviđeno Evropskim zelenim dogovorom.

To znači da se mogu da očekuju ozbiljnije trgovinske tenzije između EU i SAD. Upravljanje tim tenzijama moglo bi da se pokaže veoma složenim procesom. Želja demokrata da preuzmu globalno vođstvo u klimatskim promenama može da izazove sukob sa sličnim EU težnjama. Kao i tokom klimatskih pregovora u Kopenhagenu 2009, SAD bi mogle da procene da mogu lakše postići sporazum sa Kinom nego sa EU. U tom slučaju može da se dogodi da Evropljani jednostavno prihvate sve što SAD i Kina odluče. Povećane tenzije u odnosima SAD i Kine čine ovo manje verovatnim, ali Bajden vidi bolju saradnju sa Kinom o klimatskim promenama, nego u ovom trenutku.

Kina

Da bi Evropski zeleni dogovor i Pariski sporazum funkcionisali, Kina mora da bude deo klimatske jednačine. Kina ima drugu po veličini ekonomiju na svetu i najveći je CO2 emiter, a na drugoj strani Kina je veliki izvor komponenata i sirovina za EU zelenu privredu.

Bez obzira na zeleni narativ svojih lidera, Kina nastavlja sa radom 3.000 elektrana na uglj – više nego u SAD, EU, Japanu, Rusiji i Indiji zajedno. GHG emisije u Kini još nisu dostigle vrhunac (po klimatskim standardima) jer Kina je i dalje zemlja u razvoju.

Ambiciozniji evropski ciljevi klimatskih promena, biodiverziteta i održivosti nisu suštinski problematični iz perspektive Pekinga. Kineska vlada je u septembru 2020. godine objavila da "planira da će njihova CO2 emisija dostići vrhunac pre 2030 i da će Kina pre 2060. godine biti ugljenično neutralna.

Kina je, kao veliki proizvođač retkih metala (kao što je litijum za proizvodnju baterija za elektro automobile) je veoma značajna za realizaciju Evropskog zelenog dogovora. Kina dominira na tržištu retkih metala uglavnom zbog subvencija domaćim proizvođačima. Ova ekonomski skupa

beneficija je izazvala nepopularne ekološke štete u onim delovima Kine koji su proizvodili ove retke metale. Kineska vlada preduzima mere da reformiše svoju politiku subvencionisanja.

Zapadni Balkan

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „Zelenoj agendi“ za zemlje Zapadnog Balkana (ZB), na Samitu ZB u okviru inicijative Berlinskog procesa, 10. novembra 2020, zemlje regiona su priznale Evropski zeleni dogovor kao novu strategiju rasta Evropske unije u cilju moderne, klimatski neutralne i konkurentne ekonomije koja efikasno koristi resurse.

Smernice za sprovođenje Zelene agende Zapadnog Balkana, definišu aktivnosti u pet ključnih oblasti, koje su iste kao u Evropskom zelenom dogovoru:

- I klimatska akcija, uključujući dekarbonizaciju, energetiku i mobilnost
- II cirkularna ekonomija, sa posebnim osvrtom na otpad, recikliranje, održivu proizvodnju i efikasnu upotrebu resursa
- III biodiverzitet, čiji je cilj zaštita i obnavljanje prirodnog bogatstva regiona
- IV borba protiv zagađenja vazduha, vode i zemljišta
- V održivi ruralna područja i lanci za proizvodnju hrane.

Na ovaj način potpisnice Deklaracije su se saglasile da elementi Evropskog zelenog dogovora budu preneti u sve međusobno povezane prioritetne sektore.

Smatra se da je zagađenje vazduha ključni problem na Zapadnom Balkanu. Široko rasprostranjena upotreba uglja i drveta za proizvodnju energije, kao i kamioni i automobili koji su izvori zagađenja, doveli su do toga da je tokom zime nivo kvaliteta vazduha u gradovima u regionu među najgorima u Evropi.

Šesnaest termoelektrana na ugalj u regionu emituju više sumpor-dioksida od ukupno 250

sličnih postrojenja u EU. To je bio povod da se uspostavi inicijativa za izradu „Tranziciona platforma za regione Zapadnog Balkana i Ukrajine gde se eksploatiše ugalj”.

Jedan od bitnih elemenata koji je sadržan u Deklaraciji odnosi se i na Ekonomsko investicioni plan, koji je predviđen za podršku dugoročnom zelenom društveno ekonomskom oporavku ovog regiona, kojim će se ostvariti održivi ekonomski rast, sprovođenje reformi potrebnih za napredak na putu

EU i približavanje Zapadnog Balkana jedinstvenom EU tržištu.

Sa populacijom od skoro 18 miliona ljudi, region predstavlja važno tržište za EU i tranzitno područje za evropske i međunarodne proizvode.

EU Komisija je predložila oko 9 milijardi EUR finansijskih sredstava iz programa IPA III za period 2021–2027.godine kao podršku za najvažnije investicije i održivu infrastrukturu na Zapadnom Balkanu.

NAJVEĆI RIZICI ZELENOG DOGOVORA ZA EU ČLANICE

Devetnaest EU članica smatra da je najveći rizik primene EU zelenog dogovora moguće negativne društveno-ekonomske posledice kao što je povećanje nezaposlenosti izazvane zatvaranjem postrojenja koja intenzivno koriste fosilna goriva. (slika 1).

Slika 1. Najvažniji rizici Zelenog dogovora

Kada je reč o socioekonomskim posledicama primene Zelenog dogovora, EFRC studija navodi da 15 EU članica izražava zabrinutost zbog većih troškova za energiju i gorivo, a 10 članica izražava zabrinutost u pogledu pada životnog standarda, kao što su smanjenje potrošnje određenih roba ili nestašica električne energije (slika 2).

Devet zemalja je zabrinuto zbog moguće političke nestabilnosti koja će biti prisutna kao rezultat nezadovoljstva javnosti primenom zelenog dogovora.

Slika 2, Socioekonomske posledice primene Zelenog dogovora

Reference

[The European Green Deal,](#)

[SOFIA DECLARATION ON THE GREEN AGENDA FOR THE WESTERN BALKANS,](#)

[Evropski zeleni plan i Evropska komisija,](#)

[The geopolitics of the European Green Deal – Bruegel,](#)

[The geopolitics of the European Green Deal, ECFR](#)

[Europe's green moment: How to meet the climate challenge ...](#)

[The geopolitics of the European Green Deal - EU Agenda](#)

[Evropska Komisija, SAOPŠTENJE KOMISIJE UPUĆENO EVROPSKOM PARLAMENTU, SAVETU, EVROPSKOM EKONOMSKOM I SOCIJALNOM KOMITETU I KOMITETU REGIONA Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan \(SWD\(2020\). Brisel, 6. 10. 2020. godine](#)

STRUČNI TEKST

ZELENO, VOLIM TE ZELENO

- od Montreaala do EU zelenog dogovora

Piše: mr Aleksandar Nedučičin

Prvi stih pesme F.G. Lorke Romansa mesečarka uzet je za naslov ovog članka posvećenog prirodi i kako je spasti od nas, jer slavi zeleno kao božansku boju prirode i svega lepog, uzvišenog... Ali, za razliku, nimalo uzvišeno i idilično ne odjekuju proročke reči potpredsednika Evropske Komisije Fransa Timermansa, da će se stariji ljudi morati žrtvovati u borbi protiv klimatskih promena ili će se današnja deca u budućnosti suočiti s ratovima za vodu i hranu, da će se svet suočiti s reakcijama ljudi koji se boje gubitka posla ili prihoda, podsticanih od populističkih političara i interesa oko fosilnih goriva, ako se socijalna politika i klimatska politika ne budu kombinovale te se pošteno podelili troškovi i koristi razvoja ekonomije s niskim sadržajem ugljenika. Inače, valja napomenuti da približno polovina globalnog BDP zavisi od (ćudi) prirode.

Lament nad narušenom prirodom uopšte i našim narušenim posrednim i neposrednim okruženjem traje, ali on tek počinje da se čuje daleko. Posle nebrojenih deklarativnih sporazuma, obećanja, dogovora, ma kako njihovo sprovođenje bilo realno gledavši teško sprovodljivo, onemogućavanih najrazličitijim globalnim i sitnosopstveničkim interesima i lobijima, izgleda da se nešto ipak kreće. Isuviše su veliki ulozi u igri sa budućnošću (bogme, velikih li reči, ali to je) da bi danas odgovorni mogli, i pre svega smeli, da o njoj najozbiljnije ne razmišljaju i u tom pravcu ne delaju.

Jedan od prvih i najznačajnijih međunarodnih sporazuma o klimatskim promenama je Montreal protokol iz 1987. godine, koji je postao i model za buduće. Zahtevao je od zemalja koje su ga ratifikovale (ceo svet praktično) da prestanu sa

proizvodnjom supstanci koje uništavaju ozonski omotač. Trideset godina kasnije je konstatovano da je za 99% smanjena njihova proizvodnja. Godine 1992. je 197 zemalja ratifikovalo UN Framework Convention on Climate Change, kao prvi globalni ugovor koji se direktno odnosi na klimatske promene. Kjoto protokol iz 1997. je kao prvi pravno obavezujući ugovor zahtevao od razvijenih zemalja da smanje emisiju štetnih materija u proseku za 5% u odnosu na 1990. SAD su potpisale, nisu ratifikovale i posle su povukle svoj potpis.

Pariski sporazum iz 2015. je danas najznačajniji globalni klimatski sporazum. SAD su se jedine povukle, da bi se sa novom administracijom vratile u sporazum.

Izgleda da je Evropa preuzela inicijativu i ma koliko nehomogena bila, upustila se u neminovan i, nadamo se, ne zakasneli poduhvat spasavanja od klimatskih promena do kojih smo svojom sebičnošću i bahatošću doveli. Uz opasku da Evropa ipak učestvuje sa samo 10% u globalnoj emisiji gasova staklene bašte, i da ako ostane ostrvo u ovoj priči, slaba je vajda.

Evropski zeleni dogovor (European Green Deal) s kraja 2019. godine je set inicijativa Evropske Komisije kojim je za cilj postavljeno dovođenje Evrope u klimatski neutralan status do 2050. godine (eliminisanje u potpunosti gasova koji stvaraju efekat staklene bašte) sa prolaznim vremenom 2030. godine kada bi njihova emisija trebalo da bude smanjena bar za 55% u odnosu na nivo iz 1990. godine.

Prateći Akcioni plan je usmeren na povećanje efikasnosti korišćenja resursa koji vode ka čistoj, cirkularnoj ekonomiji, smanjenju zagađenja i obnavljanju biodiverziteta. Da bi se postigao željeni cilj, biće neophodno angažovati sve sektore privrede, vodeći posebno računa o:

- investiranju u environmentally-friendly tehnologije,
- snažno podržavanje inovativnosti u industriji,
- čistijem, jeftinijem i zdravijem privatnom i javnom prevozu,
- smanjenju emisije ugljendioksida u energetske sektoru,
- činjenju zgradarstva energetski efikasnijim,
- radu sa međunarodnim partnerima na poboljšanju ekoloških standarda.

Polja delovanja, koja zahtevaju svoje politike i strategije kako bi se uspešno realizovale su:

Biodiverzitet

Do 2030. bi trebalo uraditi:

- zaštititi 30% površine mora i 30% površine kopna, posebno primarne šume (one gde nema vidljivih znakova čovekove aktivnosti) i ekosisteme sa starim drvećem,
- posaditi 3 milijarde stabala,
- omogućiti slobodno proticanje najmanje 25.000 kilometara reka,
- smanjiti korišćenje pesticida za 50%,
- povećati površine pod organskom hranom.

Od farme do viljuške (From farm to fork)

Zdraviji i održiviji sistem koji pokriva sve što se tiče hrane, čini kamen međaš ovog evropskog projekta.

Postavljeni ciljevi do 2030. su:

- učiniti EU poljoprivredu 25% organskom,
- smanjiti korišćenje veštačkih đubriva za 20%,
- smanjiti korišćenje antimikrobnih sredstava u poljoprivredi za 50%,
- smanjiti gubitak hranljivih sastojaka za bar 50%,
- smanjiti količinu otpadaka hrane za 50%.

Po rečima formalno izvršnog potpredsednika EK za Evropski zeleni dogovor i istovremeno Komesara za Klimatske Akcije, pravog spiritus movens-a ovog poduhvata, već spomenutog Holanđanina F. Timermansa, kriza izazvana korona virusom je pokazala koliko smo ranjivi, i koliko je važno povratiti ravnotežu između čovekovih aktivnosti i prirode.

U srcu Zelenog dogovora su strategije Biodiverziteta i Od farme do viljuške koje ukazuju na novu i bolju ravnotežu između prirode, sistema hrane i biodiverziteta, kako bi zaštitili zdravlje i blagostanje našeg stanovništva, a u isto vreme povećali konkurentnost i elastičnost EU. Ove strategije su ključni delovi velike tranzicije u koju smo se upustili.

Održivost poljoprivrede i šumarstva

Cilj je postizanje održivosti i poljoprivrede i ruralnih područja širom EU u društvenom, ekonomskom i ekološkom pogledu uvođenjem novih tehnologija, istraživačkim radom, inovacijama i širenjem znanja.

Izgradnja i renoviranje zgrada

Treba započeti novi talas renoviranja javnih i privatnih kuća, bar dva puta ubrzati njihovo izvođenje u odnosu na tekuće stanje. Traži se da projektovanje bude u skladu sa zahtevima cirkularne ekonomije, da se poveća nivo digitalizacije, da zgrade budu energetske efikasne i otporne na klimatske promene.

Čista energija

Ključni principi kojima će se EU rukovoditi u ovom domenu su:

- davanje prioriteta energetske efikasnosti i razvijanju energetskog sektora zasnovanom u najvećem delu na obnovljivim izvorima,
- osiguranje snabdevanja energijom,
- stvaranje u potpunosti integrisanog, međusobno povezanog i digitalizovanog tržišta energijom.

Održivost industrije

Postizanje zadatih klimatskih i ekoloških ciljeva zahteva novu politiku vođenja industrije, zasnovanu na cirkularnoj ekonomiji (podatak da samo 12% materijala koji se koriste u EU industriji potiče od recikliranja govori o mogućim poboljšanjima ovog broja).

Održivost transporta

Transport emituje četvrtinu od ukupne količine gasova staklene baste u EU (industrija EU oko 20%). Ići će se na:

- promenu načina transporta u korist vodenog i železničkog,
- pametno upravljanje saobraćajem koje će ga učiniti efikasnijim i čistijim,
- razvoj aplikacija tipa "Mobility as a Service" u cilju smanjenja korišćenja
- privatnih vozila,
- alternativna goriva koja ne emituju ili emituju u malim količinama štetne gasove (2025. će Evropi trebati 1 milion "pumpnih" stanica za 13 miliona ovih vozila koja se očekuju na njenim drumovima).

Timermans dalje kaže da će rešavanje klimatskih promena biti višestruko jeftinije od poremećaja koje će globalno zagrevanje prouzrokovati. Biće potrebna radikalna transformacija evropskih privreda, koristi su ogromne, ali je ogroman i izazov, a najveća pretnja je socijalna.

"Ne tražimo od ljudi da se vrate 100 godina u prošlost, ne tražimo od ljudi da žive u pećinama i grickaju travu. Potreban je jedan ili dva koraka unatrag da bismo u budućnosti mogli skočiti mnogo dalje."

Neki ljudi u tradicionalnim industrijama će se morati promeniti i glavna uloga političara je da to olakšaju. Prekvalifikacija u industrijama fosilnih goriva i proizvodnji električne energije će biti ključna. U uglju po njemu jednostavno nema više budućnosti i što više odgađamo promenu to će biti bolnija i skuplja.

Pred verovatno izvesnim ispunjenjem postavljenih ciljeva Zelenog dogovora u budućnosti (jedna četvrtina evropskog budžeta će ići na borbu protiv klimatskih promena), uveliko se sagledavaju realne posledice koje iz njih proističu. Redefinišaće se globalni evropski politički prioriteti (godine 2019. je EU uvoz energetske proizvoda bio u visini od 320 milijardi evra; više od 60% njenog uvoza iz Rusije su bili energenti), destabilizovaće se ekonomski i politički zemlje iz kojih se EU tradicionalno snabdevala fosilnim gorivima. S obzirom da na EU otpada 20% globalnog uvoza sirove nafte, doći će do pritiska na njenu cenu i smanjenja prihoda glavnih izvoznika, čak i ako ne trguju u većem obimu sa EU. Evropa pri tom postaje zavisna od sirovina i

proizvoda potrebnih za čiste tehnologije i čistu energiju. Postavlja se i pitanje konkurentnosti EU privrede u odnosu na trgovinske partnere iz drugih zemalja koje ne sprovode ovde postavljena ograničenja, i nisu opterećena troškovima za njihovo sprovođenje.

Zelenom dogovoru su se u startu, prilikom predloga, suprotstavile Mađarska, Estonija, Češka i, kao najglasnija, Poljska. Kasnije, prilikom konačnog dogovora, decembra 2019. izostala je Poljska. Razlog je naravno uglj, kao jeftin izvor energije kojim se održava socijalni mir, i strah od otpuštanja zatvaranjem rudnika (zapošljavaju više nego sve ostale zemlje EU zajedno u sektoru uglja). Smatraju da sredstva koja će biti namenjena kao kompenzacija eliminisanju uglja kao energenta, i koja bi praktično podelile Poljska i Nemačka, kao takođe veliki konzument uglja, ne bi bila dovoljna.

Kod nas je pre mesec dana održan Zbor upozorenja radnika termoelektrana Kolubara, Kostolac i Nikola Tesla, zabrinutih da će ostati bez posla ukoliko se odustane od izgradnje nove termoelektrane Kolubara B, a povodom vesti da je Ministarstvo rudarstva i energetike Srbije donelo odluku o prekidu njene izgradnje.

Zemlje Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Severna Makedonija i Srbija) su se pridružile ovoj EU akciji, i novembra prošle godine, potpisivanjem Sofijske

Deklaracije o Zelenoj Agendi za Zapadni Balkan se obavezale na sprovođenje mera u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije i biodiverziteta, mobilnosti i cirkularne ekonomije, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane.

Dogovoreno je da će prvi koraci biti podsticanje uvođenja takse na emisiju ugljen-dioksida, razvoj tržišnih modela za korišćenje obnovljivih izvora energije, i postupno ukidanje subvencija za ugalj.

Februara ove godine je u Privrednoj Komori Srbije održan prvi domaći sastanak povodom Zelene Agende, gde je izneto da je Srbija tokom proteklih 20 godina pretrpela štete od klimatskih promena od više od sedam milijardi evra, da je zelena tranzicija šansa da se BDP poveća za 1% i šansa za više od 30.000 radnih mesta u lokalnim zajednicama. Srbija je, kao prva na Zapadnom Balkanu, donela Mapu puta za cirkularnu ekonomiju sa ciljem da podstakne proizvodnju kroz primenu cirkularnih poslovnih modela, da motiviše industriju za kreiranje novih radnih mesta i da unapredi poslovanje kroz nalaženje inovativnih održivih rešenja za tržišta. Nakon svega iznetog, ostaje nam da volimo zeleno i dalje.

Izvori:

<https://www.theguardian.com/environment/2021/apr/30/climate-crisis-we-must-make-sacrifices-to-avoid-future-wars-says-eu-deputy-frans-timmermans>

<https://www.dw.com/sr/frans-timmermans-velike-klimatske-promene-u-evropi/a-57308178>

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

<https://www.bos.rs/ekz-eng/news/425/8920/the-uncertain-future-of-the-european-green-deal.html>

<https://ecfr.eu/publication/the-geopolitics-of-the-european-green-deal/>

<https://www.dw.com/en/eu-climate-goals-ditched-as-warsaw-and-budapest-dig-in/a-49357554>

<https://pks.rs/vesti/zelena-agenda-za-zapadni-balkan-3434>

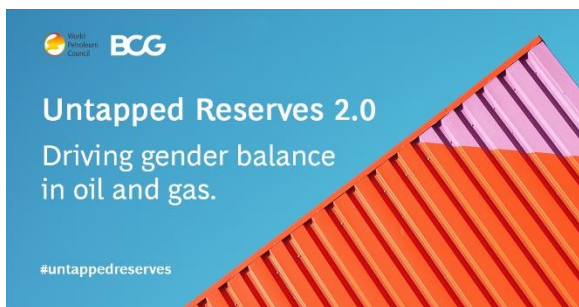
https://rtv.rs/sr_lat/ekonomija/odrzan-prvi-sastanak-zelena-agenda-za-zapadni-balkan_1207121.html

AKTIVNOSTI WPC I NNKS-WPC

WPC: Neiskorišćene rezerve 2.0: Pokretanje rodne ravnoteže u nafti i gasu

LONDON - Svetski naftni savet, WPC, je objavio drugo izdanje svoje studije Neiskorištene rezerve 2.0 - Pokretanje rodne ravnoteže u nafti i gasu, rađenu u saradnji s Bostonskom konsultantskom grupom BCG, sa podacima koji uključuju 2020. godinu.

Rezultati ažuriranja biće dostupni krajem 2021. godine. Na 23. Svetskom naftnom kongresu u Hjustonu, od 5. do 9. decembra 2021. godine održaće posebnu sesiju o rezultatima izveštaja i raspravu na visokom nivou s liderima u industriji.

Nalazi izveštaja temelje se na značajnom istraživanju vlasništva koje je obuhvatilo detaljne pojedinačne intervjue s više od 60 viših rukovodilaca u industriji širom sveta, anketu sa oko 2000 profesionalaca u industriji iz širokog spektra kompanija i zemalja, kao i primarne kvantitativne podatke dostavljene od strane svih glavnih međunarodnih naftnih kompanija i nekoliko nacionalnih naftnih kompanija (ukupno 38 kompanija sa kolektivnim prihodom od 1,9 biliona USD i zaposlenima koji predstavljaju između 25% i 30% globalne radne snage u industriji).

WPC: Untapped Reserves 2.0: Driving Gender Balance in Oil and Gas

WPC has launched its 2020 gender study Untapped Reserves 2.0 - Driving Gender Balance in Oil and Gas with BCG. The results of the update will be available at the end of 2021. The 23rd WPC in Houston from

5-9 December 2021 will feature a special session on the outcomes of the report and a high-level discussion with industry leaders.

The global report provides a comprehensive baseline on gender balance in the oil and gas industry today. The report's findings are based on substantial proprietary research that included detailed personal interviews with more than 60 senior industry executives worldwide, a survey of approximately 2,000 male and female industry professionals from a wide range of companies and countries, and primary quantitative data provided confidentially by all major international oil companies and several national oil companies (a total of 38 companies with collective revenues of \$1.9 trillion and employees representing between 25% and 30% of the industry's global workforce).

NNKS i Univerzitet za hemiju i tehnologiju partneri u projektu Vlade Češke

BEOGRAD - Vlada Češke finansiraće u 2021. godini projekat NNKS-WPC i Univerziteta za hemiju i tehnologiju iz Praga „BIO4BLEND – Uticaj legislative u oblasti biogoriva na tržište Srbije: Prevazilaženje problema i prenos najboljih praksi iz EU zemalja u ranoj fazi implementacije biogoriva na tržištu Srbije“.

Cilj projekta je da pomogne nadležnim institucijama i kompanijama u Srbiji da prevaziđu potencijalne probleme u implementaciji biogoriva koje će se od 2022. godine namešavati u goriva naftnog porekla.

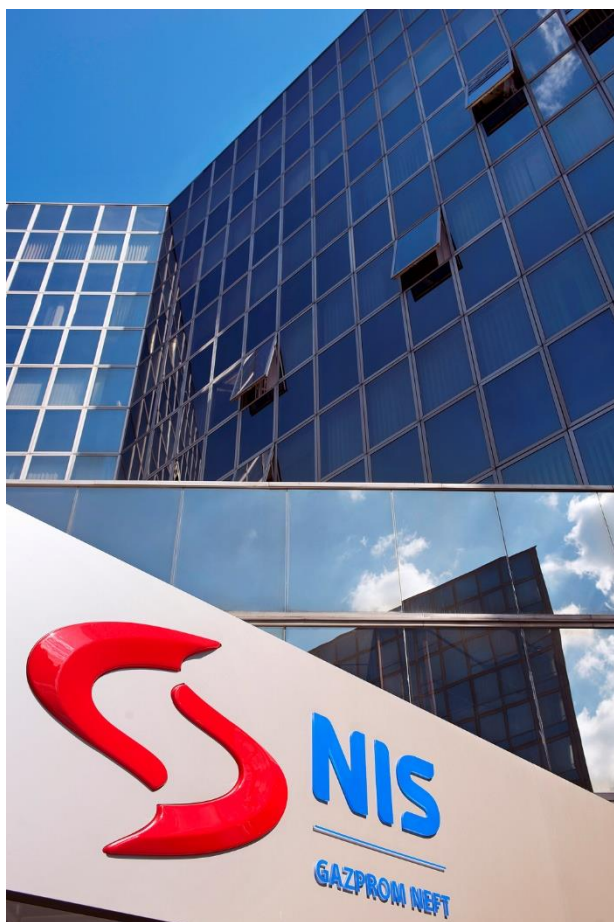
Time će Srbija nastaviti obavezu preuzetu u procesu pristupanja EU koja predviđa dostizanje 10% finalne potrošnje energije u transportu iz obnovljivih izvora.

Pored NNKS partneri na projektu su Mašinski fakultet Univerziteta u Beogradu, SNAGA – Srpska naftno-gasna asocijacija i Privredna komora Srbije.

NIS doneo odluku o isplati dividende

Skupština akcionara NIS a.d. Novi Sad je na održanoj XIII redovnoj sednici donela Odluku o raspodeli dobiti ranijih godina, pokriću gubitka NIS a.d. Novi Sad za 2020. godinu, isplati dividendi i utvrđivanju ukupnog iznosa neraspoređene dobiti NIS a.d. Novi Sad. Na osnovu ove Odluke NIS će akcionarima na ime dividende isplatiti 1.001.190.856 dinara.

Ovo je deveta godina zaredom u kojoj će NIS isplatiti dividendu akcionarima. Do sada je na ime dividende od 2013. godine isplaćeno više od 59 milijardi dinara.

Pravo na dividendu imaju svi akcionari NIS a.d. Novi Sad koji su upisani u Centralnom registru, depou i

kliringu hartija od vrednosti na 19. jun 2021. godine, odnosno na Dan akcionara XIII redovne sednice Skupštine akcionara.

Dan i postupak isplate dividende akcionarima određiće Odbor direktora NIS a.d. Novi Sad.

Ministarka Mihajlović obišla Naučno-tehnološki centar NIS-a

Zorana Mihajlović, potpredsednica Vlade Republike Srbije i ministarka rudarstva i energetike, Miloš Vučević, gradonačelnik Novog Sada, Aleksandar Bocan-Harčenko, ambasador Ruske Federacije u Republici Srbiji i Ognjen Bjelić, pokrajinski sekretar za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj, posetili su Naučno-tehnološki centar (NTC) kompanije NIS u Novom Sadu.

Gostima su predstavljani najvažniji projekti Centra, a upoznati su i sa planovima NTC-a kada je reč o razvoju IT infrastrukture, novim projektima u oblasti informacionih tehnologija, kao i investicijama NIS-a u obrazovni sistem.

Novi ciklus programa Zajednici zajedno

Kompanija NIS potpisala je Memorandum o saradnji sa Ministarstvom rudarstva i energetike i Ministarstvom zaštite životne sredine Republike Srbije o zajedničkoj realizaciji ekoloških projekata. Takođe, razmenjeni su i sporazumi o saradnji između NIS-a i 12 lokalnih samouprava, koje su partneri NIS-ovog programa „Zajednici zajedno“.

Ove godine, ukupna sredstva u iznosu od 107,5 miliona dinara biće usmerena na unapređenje zaštite životne sredine u ovim gradovima i opštinama. Na svečanosti u Palati „Srbija“, Memorandum o saradnji potpisali su Kiril Tjurdenjev, generalni direktor NIS-a, Zorana Mihajlović, potpredsednica Vlade Republike Srbije i ministarka rudarstva i energetike i Irena Vujović, ministarka zaštite životne sredine.

NIS objavio Izveštaj o održivom razvoju za 2020. godinu

Kompanija NIS objavila je 11. uzastopni verifikovani Izveštaj o održivom razvoju. U godini koju je obeležila pandemija COVID-19, prioritet NIS-a bilo je bezbedno radno okruženje i zdravlje zaposlenih, saradnika i potrošača.

Pored toga, NIS je podržao zajednicu u izazovnim trenucima, ulažući više od 290 miliona dinara u društveno odgovorne projekte. Kiril Tjurdenjev, generalni direktor NIS-a, ocenio je u Uvodnoj reči Izveštaja o održivom razvoju da se poslovanje u 2020. godini odvijalo u izuzetno složenim okolnostima i da je utoliko značajnije da je i u prošloj godini kompanija pružila svoj doprinos ostvarenju ciljeva Održivog razvoja.

U oblasti održivog razvoja NIS se rukovodi globalnim ciljevima Ujedinjenih nacija.

NIS na Kopaonik biznis forumu

Zbog pandemije COVID-19, Kopaonik biznis forum se održao u Beogradu, od 24. do 27. maja. Na panelu „Green and sustainable recovery: The Energy policy in Serbia“ učestvovala je Zorana Mihajlović, potpredsednica Vlade Republike Srbije i ministarka rudarstva i energetike, dok je ispred kompanije NIS nastupila Jelena Popara, direktorka Funkcije za internu reviziju i upravljanje rizicima.

Jelena Popara je navela da je NIS svestan značaja ulaganja u energetiku i zaštitu životne sredine i istakla brojne projekte i investicije iz ovih oblasti, koje je kompanija realizovala od 2009. godine do

danas, dodajući da je za to vreme samo u ekološke projekte NIS uložio gotovo 120 miliona evra, dok je u ukupan razvoj kompanije u ovom periodu uloženo preko tri milijarde evra.

NIS dobio nacionalno priznanje iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Kompanija NIS osvojila je prvo mesto na "Takmičenju za dodelu nacionalnih priznanja iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu" u kategoriji Povelja "28. april". Ovo takmičenje organizovala je Uprava za bezbednost i zdravlje na radu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja povodom obeležavanja "28. aprila", Svetskog dana bezbednosti i zdravlja na radu i Dana bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji.

U ime NIS-a nagradu je primio Mihail Rjzanov, direktor Funkcije za HSE, a priznanje mu je uručila Darija Kisić Tepavčević, ministarka za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

ŽURIŠ? PLATI GORIVO IZ SVOG AUTOMOBILA

PREUZMI APLIKACIJU
DRIVE.GO

100%

SIGURNO
PLAĆANJE

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

EXPLORE IT ON
AppGallery

Udeo Srbijagasa u preduzeću „Transportgas Srbija“ u potpunosti se prenosi na Republiku Srbiju

U skladu sa Akcionim planom za sprovođenje aktivnosti u cilju reorganizacije JP „Srbijagas“, koji je nedavno usvojila Vlada Republike Srbije, Nadzorni odbor Srbijagasa tokom maja 2021. godine, doneo je Odluku o prenosu 100% udela u „Transportgas Srbija“ d.o.o. sa JP „Srbijagas“ na Republiku Srbiju.

Time je započeta realizacija Vladinog Akcionog plana i ispunjavanje uslova iz Trećeg energetskog paketa i Zakona o energetici, a sve u cilju stvaranja preduslova za otvaranje klastera četiri u procesu pristupanja naše zemlje EU, koji se odnosi na zelenu agendu i infrastrukturnu povezanost.

Preduzeće „Transportgas Srbija“ d.o.o. već ranije je izdvojeno iz sistema JP „Srbijagas“, koje je ovo preduzeće osnovalo još 20.08.2015. godine. Od 01. oktobra 2019. godine „Transportgas Srbija“ funkcioniše potpuno samostalno, a u prilog tome govori i činjenica da je preduzeće u prethodnom periodu, na direktan način, sa svojim korisnicima sklopilo ugovore o transportu prirodnog gasa.

Prenosom udela sa JP „Srbijagas“ na Republiku Srbiju, u potpunosti je završen proces izdvajanja „Transportgas Srbija“ i obezbeđeni uslovi za sticanje statusa ovog preduzeća kao nezavisnog „Operatora transportnog sistema“ u pogledu pravne forme, organizacije i odlučivanja.

Ruski ambasador u poseti Srbijagasu i Gastransu

Ambasador Ruske federacije u Beogradu Aleksandar Bocan Harčenko posetio je sredinom maja ove godine, Javno preduzeće „Srbijagas“ i zajedničko rusko-srpsko preduzeće „Gastrans“, koje je nosilac projekta izgradnje interkonektora - granica sa Bugarskom-granica sa Mađarskom na teritoriji Republike Srbije.

U razgovoru sa generalnim direktorom Dušanom Bajatovićem, u sedištu dve kompanije u Novom Sadu, bilo je reči o dosadašnjoj i budućoj uspešnoj bilateralnoj saradnji u sektoru gasa i realizaciji zajedničkih projekata, koji se, kako je istaknuto, odvijaju u skladu sa planiranom dinamikom, a sve u cilju obezbeđenja energetske bezbednosti Srbije.

Nakon posete Javnom preduzeću „Srbijagas“, ambasador Ruske federacije u Beogradu Aleksandar Bocan Harčenko je izjavio da je najveći smisao svega za Srbiju, osim neophodnih količina gasa koji ide od „Turskog toka“ preko interkonektora, to što će uskoro postati tranzitna zemlja za gas u velikom delu Evrope, što je od globalnog značaja.

Spajanje „Balkanskog toka“ sa Mađarskom

Od Nove godine „Srbijagas“ je kroz novi gasovod isporučio nepunu milijardu kubnih metara gasa i nijedan problem nije imao sa pritiscima, količinama niti sa bilo čime na sistemu.

U ovom momentu sva 403 kilometra gasovoda praktično su završena i u toku je spajanje s gasovodima u Mađarskoj, rekao je za agenciju „Sputnjik“ generalni direktor Srbijagasa Dušan Bajatović prilikom posete ruskog ambasadora našoj kompaniji.

On je, takođe, napomenuo da očekuje da kompresorska stanica u Velikoj Plani bude izgrađena do 15. jula, čime bi sve ugovorne obaveze bile ispunjene kako je i predviđeno.

-Očekujemo da će najkasnije 1. oktobra prve količine gasa poteći i u Mađarsku. Najvažnije je to što je urađena diversifikacija, odnosno što je uspostavljen pravac snabdevanja od Crnog mora, preko Turske i Bugarske, do Srbije, odakle će gas dalje ići u Mađarsku. To je potpuno novi izvor. To nije gas iz istih nalazišta i to je prvo što treba shvatiti.

Oslobodili smo pravac potencijalno iz Severnog toka 1, nadam se i Severnog toka 2 ili sa Jamala ili nekog evropskog nalazišta, i tim smo otvorili ulaz sa Horgoša. Što se tiče hidrauličkih parametara, pritisaka koje dobijamo na našim gasovodima, koje postiže srpski sistem, jer imamo tri izlaza-kod Paraćina, Pančeva i Zrenjanina, mi ćemo značajno bolje raditi, istakao je direktor Bajatović.

Na pitanje novinara, šta se dešava sa krakom gasovoda koji će proći u Republiku Srpsku, on je odgovorio da je sa preduzećem „Gas Res“ potpisan dogovor o saradnji kojim je utvrđeno da će „Srbijagas“ toj firmi pomoći u projektovanju i izradi ekonomske studije.

-Prošle nedelje bili su razgovori u Banja Luci na nivou rukovodstava Republike Srbije i RS. To je pitanje koje će u skorije vreme biti rešavano. Postojanje gasovoda je jednako mogućnosti razvoja i to nije nikakvo političko pitanje, zato što taj gas nije namenjen samo Srbima, nego i onima koji žive na teritoriji cele Bosne i Hercegovine, dakle u Republici Srpskoj i Federaciji, kazao je Bajatović.

Direktoru Srbijagasa uručena „Puškinova medalja“

Generalni direktor Srbijagasa, koji je ujedno i predsednik Pokroviteljskog saveta Ruskog geografskog društva u Srbiji, Dušan Bajatović dobio je visoko rusko priznanje „Medalju Puškina“, koju ta zemlja dodeljuje najzaslužnijim stranim građanima za doprinos razvoju kulturnih i drugih veza i čuvanje tradicije.

Ovo značajno priznanje direktoru Bajatoviću u Moskvi je u sredu, 26. maja, uručio prvi zamenik predsednika Ruskog geografskog društva Sergeja Šojgua, akademik Nikolaj Sergejevič Kasimov, inače direktor Geografskog fakulteta na moskovskom državnom univerzitetu „Lomonosov“.

Kako je tom prilikom rečeno, „Puškinova medalja“ uručuje mu se zbog velikog doprinosa razvoju odnosa kao i organizovanju akcija čiji je cilj bolje upoznavanje istorije, kulture, kao i geografije dve prijateljske zemlje Rusije i Srbije.

-Za mene je ovo veliko priznanje. Čast mi je biti u Ruskom geografskom društvu na čijem se čelu nalaze predsednik Vladimir Putin i ministar odbrane Sergej Šojgu, dokazani prijatelji srpskog naroda, rekao je tim povodom Dušan Bajatović, dodajući ujedno da sadašnje rusko rukovodstvo pruža veliku podršku Srbiji, pogotovo u borbi za očuvanje svoje teritorije, južne pokrajine Kosova i Metohije, kao da će se sam i dalje zalagati za razvoj prijateljskih srpsko-ruskih odnosa.

„Puškinovu medalju“ dobitnicima je, kao i svih prethodnih godina, trebalo da uruči ruski predsednik Vladimir Putin, međutim zbog situacije sa korona virusom, ovaj svečani događaj, ipak, je odložen za neko vreme, a nagrade su dobitnicima uručene na nekim drugim bilateralnim susretima Tako je još jedno vredno priznanje ruske države za prošlu godinu, kao znak zahvalnosti za širenje i produbljanje saradnje dva naroda na svim

poljima, direktoru Srbijagasa uručio ruski ambasador Aleksandar Bocan Harčenko prilikom nedavne posete nacionalnoj gasnoj kompaniji Srbije i zajedničkom rusko-srpskom preduzeću „Gastrans“.

Sanirano oštećenje gasovoda zbog klizišta kod tunela Beli potok

Dok je većina nas tokom uskršnjih i prvomajskih praznika odmarala, naše kolege iz Radne jedinice „Održavanje gasovoda“ Zrenjanin, zajedno sa ekipom beogradskog „Održavanja gasovoda“, bili su na terenu kod tunela „Beli potok“, na novoj obilaznici oko Beograda, gde su, radeći takoreći danonoćno, uspešno sanirali oštećenje gasovoda koje je izazvalo klizište.

U razgovoru sa rukovodiocima ovog sektora JP „SRBIJAGAS“ Slobodanom Paskašem i Dušanom Mazalicom, čuli smo više detalja o ovoj intervenciji, ali i drugim aktuelnim radovima koji su izvedeni ili započeti u maju 2021. godine.

Tehnički rukovodilac RJ „Održavanje gasovoda“ Zrenjanin Dušan Mazalica bio je od prvog dana sa našom, u ovom slučaju veoma brojnom ekipom, koja je izašla na lice mesta, kako bi izvela hitnu intervenciju.

Počeli smo u četvrtak, 29. aprila, tako što smo najpre uradili neophodna isecanja i ispitivanja, a potom i ugradili novu deonicu i omogućili da gas ponovo teče ovim važnim gasovodom koji snabdeva grad Beograd. Reč je o gasovodu o kojem smo već pričali i pisali, i to zbog toga što je, takođe zbog pokretanja klizišta, bio najpre izmešten pa vraćen na raniju trasu, negde u oktobru prošle godine. Bili su to i tada veoma veliki i složeni radovi. Gasovod je, i tada i sada, jednostavno oštećen usled velikog pritiska zemlje. Trebalo je dakle, otkopati tu zemlju i ukloniti je, pa tek onda početi sa sanacijom gasovoda. Dakle, ovoga puta sve je urađeno za vreme praznika. Srećom vreme nam je išlo na ruku, tako da smo u najkraćem mogućem roku, a to je do utorka, 4. maja, sve uspeli da završimo i stavimo gasovod u funkcionalno stanje.

Nabrajajući radove koji su tokom ovog meseca, takođe, sasvim završeni, naši sagovornici su naveli sanacije dva velika gasovoda MG-05 i MG-07, na ukupno 6 punktova, i to nakon već više puta spominjanog ispitivanja inteligentnim kracerom. Reč je o takvim intervencijama u Zemun polju, Rakovici, Belom Potoku, dva takva oštećenja sanirana su kod Begaljičkog brda, a još jedno je ostalo da se uradi u Smederevskoj Palanci.

Virus jenjava, vraćanje normalnom životu tokom leta

Maj je po svemu sudeći doneo mnogo bolju epidemiološku situaciju u celoj našoj zemlji, pa tako i u preduzeću „SRBIJAGAS“! Prema podacima našeg Kriznog štaba u ovom mesecu registrovano je samo 6-oro obolelih od korona virusa Kovid-19, a gledajući period od početka epidemije, dakle od marta prošle godine, pa sve do danas, od ove bolesti izlečeno je ukupno 169 naših zaposlenih.

ЈП "СРБИЈАГАС", Нови Сад
Народног фронта 12, 21000 Нови Сад, Србија
ТЕЛ + 381 21 481 1004 / + 381 21 481 2703 / ФАКС + 381 21 481 1305
www.srbijagas.com

ПОСВЕЋЕНИ ЧИСТОЈ ЕНЕРГИЈИ

Druženje i fer nadmetanje – to je kolektiv BMRO LUKOIL

Predstavnici kolektiva iz četiri zemlje Balkanske regionalne organizacije „LUKOIL“ i iz Bugarske učestvovali na petim po redu sportskim igrama, koje su održane u Severnoj Makedoniji.

Tradicija druženja i sportskog nadmetanja kolektiva LUKOIL uspešno je nastavljena u Ohridu od 27. do 30. maja. 150 učesnika iz pet zemalja u kojima posluje Grupa „LUKOIL“ okupilo se na 5. Igrama BMRO „LUKOIL“ Rukovodilac BMRO „LUKOIL“ Denis Rjupin je poželeo dobrodošlicu svim učesnicima, fer

nadmetanje i izrazio zadovoljstvo što se ova manifestacija i u otežanim uslovima uspešno organizuje i sprovodi čime na najbolji način povezuje kolektive.

Kao i svaki put, sportski rezultat nije bio prioritet, ali to nije značilo da nije bilo izgaranja i želje za pobedama.

Prelazni pehar za najbolji rezultat u ukupnom plasmanu sa 50 poena i osvojenom medaljom u svih 15 sportskih disciplina, pripao je ekipi LUKOIL SRBIJE.

Drugo mesto sa 32 poena osvojila je ekipa LUKOIL Hrvatske, a dva manje i treće mesto u ukupnom plasmanu domaćini iz Severne Makedonije. Četvrto mesto i 21 bod je pripalo ekipi iz Bugarske, dok je titulu fer plej tima zasluženno dobila ekipa LUKOIL Crna Gora.

Posebnu plaketu za učešće u Igrama dobila je gostujuća ekipa iz bugarskog LUKOIL Neftohima, dok je nagradu za najbolju publiku dodeljen kolegama iz Crne Gore.

Ovu lepu manifestaciju su svečano zatvorili direktor za personal Ana Janković i predsednik organizacionog odbora Igara BMRO „LUKOIL“ Dejan Janjić. Zahvalivši se svim kolegama na učešću i zalaganju na terenima, domaćinima i organizacionom odboru na trudu u osmišljavanju i sprovođenju ovih susreta u specifičnim uslovima, Ana Janković je najavila da će se ovaj niz dobrog druženja i pozitivnog povezivanja kolektiva LUKOIL-a iz regiona, naredne godine nastaviti u Srbiji. Povratkom igara na mesto u kome su nastale, započinje njihov novi ciklus.

LUKOIL SRBIJA donirala sprave za dvorište vrtića Bambi iz Požege

Veliki jubilej PAO „LUKOIL“, 30 godina poslovanja, kompanija LUKOIL SRBIJA obeležava nizom društveno odgovornih projekata, a prvi od njih je sproveden u Požegi u vrtiću „Bambi“ u vidu donacije sprava za mališane u dvorištu ove ustanove.

“Povodom jubileja matične kompanije koja obeležava pune tri decenije od osnivanja, 'LUKOIL SRBIJA' AD kao društveno odgovorna kompanija, donela je odluku da donira sprave za igru i zabavu dece ovog vrtića“, kazala je ovim povodom direktor za personal Ana Janković. Ona je izrazila zadovoljstvo što će u godini jubileja, kompanija dati svoj doprinos poboljšanju uslova života građana u mestima gde LUKOIL posluje.

Snežana Šljivić, direktor požeške predškolske ustanove „Olga Jovičić Rita“, se zahvalila na ovoj podršci, istakavši da svaka donacija i pomoć mnogo znači najmlađim sugrađanima. „Nadam se da će primer LUKOIL-a slediti i druge kompanije i da će sličnih aktivnosti biti i ubuduće jer za tim postoji konstantna potreba“.

Ovom prilikom se donatorima zahvalio i zamenik predsednika opštine Požega Ivan Novaković, naglasivši da je ovo ujedno još jedan od dokaza da lokalna samouprava na različite načine pruža podršku svim obrazovnim ustanovama u Požegi.

Pored donacije požeškom vrtiću, LUKOIL SRBIJA će slične donacije realizovati u još šest lokalnih zajednica u Srbiji.

Sportske sprave i rekvizite LUKOIL SRBIJA donirala vrtiću Crvenkapa

U nastavku programa za realizaciju društveno odgovornih projekata povodom obeležavanja 30 godina postojanja PAO „LUKOIL“ direktor za personal LUKOIL SRBIJA Ana Janković predala je opremu i rekvizite za košarku, odbojku, mali fudbal i fizičko vežbanje vrtiću „Crvenkapa“ i deci koja će ih koristiti. Proslavi ovog događaja prisustvovali su gradonačelnik Zrenjanina Simo Salapura, direktor Predškolske ustanove Zrenjanin Vladimira Petrovića, kolektiv vrtića „Crvenkapa“ i članice Ženskog odbojkaškog kluba „Klek“.

Gradonačelnik Zrenjanina Simo Salapura čestitao je jubilej kompaniji LUKOIL SRBIJA, zahvalio na donaciji i ispoljenoj društvenoj odgovornosti. Pozvao je i ostale kompanije koje uspešno posluju u gradu i koje gaje odnos solidarnosti prema javnim ustanovama, da pođu ovim primerom, a Grad Zrenjanin svima će biti partner u tome.

Direktor za personal Ana Janković je napomenula da je za uređenje predškolskih i školskih ustanova vrednost donacija u celoj Srbiji između 25 i 30 hiljada dolara. „Preko naših regionalnih menadžera stupili smo u kontakt sa našim zaposlenima na benzinskim stanicama i oni su davali predloge gde bi bilo najbolje da se novac uloži. Danas vrtiću „Crvenkapa“ predajemo dvorišni mobilijar, kao i sprave za igru i razonodu dece i želimo da naša deca odrastaju u zdravoj i čistoj sredini, a njihov razvoj, naravno, treba da bude potpomognut i sportom. Zato su ovde i devojčice i prvotimke iz ženskog odbojkaškog kluba „Klek“, koje su učinile da današnji događaj dobije i sportsku dimenziju“, kazala je Ana Janković, istakavši trogodišnju uspešnu saradnju kompanije s Odbojkaškim savezom Srbije. Ona je najavila veću akciju pošumljavanja u gradu Somboru u novembru.

Goste je, u ime Predškolske ustanove Zrenjanin, pozdravio direktor Vladimir Petrović, naglasivši da se iz vrtića „Crvenkapa“ danas šalje lepa slika i da će sportski rekviziti i sprave doprineti lepšem i kvalitetnijem vaspitno-obrazovnom radu. Istakao je

odličnu saradnju s Gradom Zrenjaninom, ali i pozvao druge kompanije da se pridruže LUKOIL-u, jer je svaka pomoć dobrodošla i biće na najbolji mogući način iskorišćena.

Uz podršku LUKOIL SRBIJA otvorena izložba fotografija o šestoaprilskom bombardovanju Beograda

LUKOIL SRBIJA je pomogla organizovanje izložbe fotografija povodom 80 godina od šestoaprilskog fašističkog bombardovanja Beograda 1941. godine, koja je upriličena na Trgu Republike. Ova izložba je predstavljala početak obeležavanja „Dana Beograda“, koji se tradicionalno organizuju svake godine u aprilu.

Takođe tradicionalno, ova manifestacija nalazi svoje mesto među projektima grada Beograda koje kompanija LUKOIL SRBIJA podržava u okviru Sporazuma o saradnji sa Gradom Beogradom. Izložba je organizovana u saradnji sa Ustanovom kulture „Dadov“, Ambasdom Ruske Federacije u Beogradu, Ruskim domom i Istorijskim muzejom Srbije.

Događaju su prisustvovali generalni direktor LUKOIL SRBIJA Denis Rjupin i direktor za personal Ana Janković, kao i predstavnici grada Beograda zamenik gradonačelnika i pomoćnik gradonačelnika Goran Vesić i Andreja Mladenović, ambasador Ruske Federacije u Srbiji Aleksandar Bocan-Harčenko, direktor UK „Dadov“ Vladimir Mijović.

Stanovnici Beograda i gosti našeg glavnog grada ovde su po prvi put mogli da vide fotografije razaranja Beograda pre 80 godina. Na ovim fotografijama koje su, između ostalog, snimali i nemački piloti, predstavljeno je koliko je tadašnja prestonica Jugoslavije bila uništena. Život je u bombardovanju izgubilo više od 2.500 ljudi, a do danas se ne zna tačan broj, kao što, nažalost, nisu poznata ni imena svih žrtava. U potpunosti je uništeno 700 zgrada, dok je više hiljada razoreno toliko, da u njima više nije moglo da se živi. Beograd u 20. veku nije pretrpeo veća razaranja od ovih.

Svečano otvoren 67/68. Martovski festival uz podršku LUKOIL SRBIJA

Duplo 67. i 68. izdanje Martovskog festivala – Beogradskog festivala dokumentarnog i kratkometražnog filma, koga već niz godina podržava LUKOIL SRBIJA, svečano je otvorio pomoćnik gradonačelnika Andreja Mladenović.

Na otvaranju je prisustvovao generalni direktor LUKOIL SRBIJA Denis Rjupin, kao i predstavnici ministarstva kulture Republike Srbije, Filmskog centra Srbije, Skupštine grada Beograda.

Kao predsednik Odbora festivala, Andreja Mladenović je naglasio da Martovski festival zbog poznatih okolnosti pandemije nije održan u svom uobičajenom terminu, ali da je početak ove tradicionalne manifestacije ujedno i poruka da se život, polako vraća u normalu. Prema njegovim rečima, realizaciju dvostrukog festivala ove godine omogućili su glavni sponzori, pre svega Ministarstvo kulture i informisanja, Filmski centar Srbije i Sekretarijat za kulturu grada Beograda. „Ali, bez velikog prijatelja festivala – kompanije LUKOIL, ne bismo mogli da uradimo sve što smo planirali“, istakao je Mladenović.

Ovogodišnji festival je posvećen kompozitoru Zoranu Simjanoviću, kome je posthumno dodeljena nagrada za životno delo, a priznanje je uručeno njegovoj supruzi Ljiljani Erić-Simjanović.

Umetnički direktor Martovskog festivala Dejan Dabić je rekao da je festival namenjen istinskim ljubiteljima filma. Istakao je da je uspeh organizovanje duplog izdanja festivala, koji je odolevao i u najtežim godinama, čak je održan i 1999. godine u atomskom skloništu Doma omladine.

Martovski festival je trajao do 25. aprila i publici je predstavio bogat filmski program u nekoliko nacionalnih takmičarskih kategorija: dokumentarni film do i preko 50 minuta, eksperimentalni film i video art, animirani film i kratki igrani film – kategorija za koju postoji i međunarodna selekcija. Biće dodeljene festivalske nagrade za oba festivala.

Rekonstruisano gradsko plivalište u Beloj Crkvi uz pomoć LUKOIL SRBIJA

Treći ovogodišnji projekat podrške LUKOIL SRBIJA ustanovama i objektima namenjenim deci i mladima uspešno je realizovan u Beloj Crkvi. Ovoga puta radilo se o rekonstrukciji gradskog plivališta i bazena Vaterpolo kluba „Jezero“, koji ima pedesetogodišnju tradiciju.

Na svečanom otvaranju prisutnima se obratila predsednica opštine Violeta Simić. Zahvalivši se donatorima što su prepoznali potencijal koji plivalište vaterpolo kluba i Bela Crkva imaju, ona je naglasila: „Rekonstrukcija bazena je izuzetno značajna za Belu Crkvu. Posle dugogodišnje stagnacije i zapuštenog stanja ovog dela jezera obnovili smo ga i sada postoje svi preduslovi da u budućnosti kvalitetno funkcioniše“.

U ime LUKOIL SRBIJA direktor za personal Ana Janković je kazala da je kompanija društveno odgovorna i trudi se da pomogne lokalnoj zajednici u kojoj posluje. „Kao kompanija koja uvek insistira na poštovanju vrednosti i ulaže u sport, omladinu, decu, u godini kada proslavljamo svoj jubilej 30 godina poslovanja LUKOIL-a, obnova belocrkvanskog plivališta je rezultat tih nastojanja. Slične akcije će se odvijati u još pet gradova Srbije, od otvaranja učionice na otvorenom, donacije sportskih rekvizita do sadnje drveća u Somboru, tako da ćemo do kraja godine imati još ovakvih akcija“.

Kako je kazao je predsednik VK „Jezero“ Bojan Stojanović radovi su obuhvatali uređenje priobalnog dela, sanaciju metalne konstrukcije, betoniranje i farbanje tribina, a projekat je izveden uz saradnju lokalne samouprave opštine Bela Crkva i kompanija „LUKOIL SRBIJA“ AD, „Metaling“, „Wiener Städtische“ i „MeridianBet“.

Selekcije Vaterpolo kluba „Jezero“ odigrale su revijalnu utakmicu u jezerskom bazenu, dok su članovi uprave kluba, predstavnici lokalne samouprave opštine Bela Crkva i predstavnici donatora obišli rekonstruisano plivalište.

FEST uz tradicionalnu podršku LUKOIL SRBIJA

Međunarodni filmski festival - FEST, održan 49. put od 7. do 16. maja 2021. u organizaciji Centra beogradskih festivala (CEBEF) i pod pokroviteljstvom „Prijatelja festivala“ kompanije LUKOIL SRBIJA u nekoliko velikih bioskopskih sala u Beogradu i predstavio je više od 70 premijernih filmova najnovije svetske, evropske i domaće kinematografije u sedam selekcija.

Ovaj festival je jedan od projekata kulture koje LUKOIL SRBIJA pomaže već šest godina u okviru Sporazuma o saradnji s gradom Beogradom. Festival je ove godine održan pod sloganom «Povratak u budućnost» sa namerom da kao najveća i nadaleko poznata filmska manifestacija u zemlji i regionu, doprinese ponovnom oživljavanju bioskopskih platna i povratku filmske publike u bioskope.

Na svečanom otvaranju 49. izdanja Međunarodnog filmskog festivala – FEST su dodeljene počasne nagrade „Beogradski pobednik“ za izuzetan doprinos filmskoj umetnosti našem reditelju Puriši Đorđeviću i glumcu Radetu Šerbedžiji. Na zatvaranju festivala, priznanje «Beogradski pobednik» će dobiti i scenograf Miljen Kljaković - Kreka.

Radost za učenike škole „Jevrem Obrenović“ u Mišaru

Sportske sprave za dvorište izdvojenog odeljenja OŠ „Jevrem Obrenović“ smeštenog u Mišaru, kojima je kompanija LUKOIL SRBIJA u okviru ovogodišnjih društveno odgovornih projekata želela da doprinese zdravom i potpunom razvoju dece, donele su veliku radost učenicima ove seoske škole. Jasmini Bogojević, v.d. direktora škole, donaciju je u ime kompanije uručila direktor za personal Ana Janković u prisustvu kolektiva škole i predstavnika mesne zajednice.

Od ukupno 900 učenika koji pohađaju OŠ „Jevrem Obrenović“, rasutu u nekoliko objekata na teritoriji Šapca, njih 82 marljivi su učenici od prvog do četvrtog razreda, a 25 mališana se priprema u jednom predškolskom odeljenju u mišarskom objektu.

Osnovna škola u Mišaru ove godine obeležava veliki jubilej – ceo vek rada. Pre tačno sto godina 121 Mišarac je dao novac da se u ovom selu izgradi škola, a jedan od njih je ustupio i svoju zemlju.

U ime svih đaka na donaciji se zahvalila Tea, učenica četvrtog razreda: „Sprave za vežbanje će doprineti našoj većoj fizičkoj aktivnosti ali i zadovoljstvu. Voleli bismo da ima više humanih ljudi koji misle na decu i žele da ih učine srećnima“.

V.d. direktora škole Jasmina Bogojević je istakla da je za ovo mesto vezana bogata istorija i da je od velikog značaja da se sačuva izdvojeno odeljenje u Mišaru koje se nalazi u neposrednoj blizini obnovljenog muzeja koji oživljava slavnu prošlost ovog podneblja. „Nama puno znači novi sadržaj za naše učenike, što ste mogli i da vidite na njihovim radosnim licima“, istakla je gospođa Bogojević i uručila rad Sare Bojić, učenice osmog razreda i pobednice mnogih republičkih likovnih takmičenja.

„Na ovaj način susrela su se dva jubileja – stogodišnjica rada škole i tridesetogodišnjica poslovanja kompanije LUKOIL. Želimo da budemo aktivni učesnici života svih lokalnih zajednica u kojima poslujemo, a ovakvi povodi su najlepši, jer se ulaže u decu i mlade.

U nizu humanitarnih projekata koje ove godine sprovodimo, veliku pomoć nam pružaju kolege na terenu, naši partneri na benzinskim stanicama, koji su ukazali na ustanove i mesta gde je podrška kompanije LUKOIL SRBIJA potrebna“, kazala je Ana Janković.

LUKOIL otvorio drugu solarnu elektranu u Volgogradu

Krajem maja u Volgogradu zamenik ministra energetike RF Pavel Snikars, gubernator Volgogadske oblasti Andrej Bočarov, prvi izvršni potpredsednik PAO „LUKOIL“ Vadim Varabjov i generalni direktor grupe kompanija „Hevel“ Igor Šahraj učestvovali su u ceremoniji otvaranja solarne elektrane Grupe „LUKOIL“ kapaciteta 20 MWt u Volgogradskoj oblasti.

Ovo je već drugi objekat zelene energetike na teritoriji volgogradске rafinerije u vlasništvu LUKOILa. Prva elektrana kapaciteta 10 MWt izgrađena je 2018. godine. Novi solarni kapaciteti su izgrađeni na teritoriji ukupne površine 50 hektara.

Puštanje u rad novog objekta zelene energetike obezbediće proizvodnju dodatnih 24,5 miliona KWh električne energije godišnje i omogućiti da se spreči emisija CO2 za 12 hiljada tona godišnje.

LUKOIL potpisao ugovor o kupovini udela u morskome projektu Al-Farabi u Kazahstanu

U okviru Peterburškog ekonomskog foruma održanog u Sankt-Peterburgu početkom juna, predsednik PAO „LUKOIL“ Vagit Alekperov i predsednik Saveta direktora „NK Kzmunajgaz“ Alik Ajdarbajev potpisali su ugovor o kupoprodaji 49,99 odsto udela u osnivačkog kapitala društva s ograničenom odgovornošću „Al-Farabi Operejting“.

Nakon ispunjenja niza uslova LUKOIL će postati učesnik projekta istraživanja i proizvodnje na ovom nalazištu koje se nalazi u kazahstanskom sektoru Kaspijskog mora. Glavni uslovi posla bili su utvrđeni Sporazumom o principima koji je potpisan na Peterburškom ekonomskom forumu 2019. godine.

Zajednička eksploatacija nalazišta Al-Farabi je nastavak dugoročne i plodotvorne saradnje ove dve kompanije. Ranije je između LUKOIL-a, Ministarstva energetike RK i Kazmunajgaza potpisan ugovor o istraživanju i proizvodnji nafte i gasa na nalazištu Ženis. Osim toga, LUKOIL i Kazmunajgaz su strateški partneri u velikim projektima poput Karačaganaka i Tengiza, u zajedničkim kompanijama za eksploataciju Hvalinskog i Centralnog nalazišta, kao i u projektu transporta nafte Kaspijskog naftovodnog konzorcijuma.

LUKOIL kartica lojalnosti

Национални нафтни комитет Србије - Светског нафтног савета

REDAKCIJA:

Glavni i odgovorni urednik: Prof. dr Slobodan Sokolović

Izvršni urednik: Dušan Daković

Novinar, stručni saradnik: Vladimir Spasić

Email: nnkspress@wpcserbia.rs

COBISS.SR-ID 215040012